

KOSZTY I PRZYCHODY BILANSOWE – ZASADY EWIDENCJI I ROZLICZANIA

I. PRZYCHODY I KOSZTY DZIAŁALNOŚCI OPERACYJNEJstr. 3

1. Charakterystyka przychodów i kosztów podstawowej działalności operacyjnej str. 3
2. Rodzaje ewidencji kosztów podstawowej działalności operacyjnej str. 5
3. Uproszczona ewidencja kosztów str. 7
 - 3.1. Ewidencja i rozliczanie kosztów tylko według ich rodzaju str. 7
 - 3.2. Ewidencja i rozliczanie kosztów tylko według typów działalności..... str. 11
4. Ustalenie zmiany stanu produktów w jednostce stosującej konta zespołu 4 i 5 str. 13
5. Przekazanie materiałów do produkcji i ewidencja kosztów działalności operacyjnej w firmie produkcyjnej str. 17
6. Różnice w amortyzacji bilansowej i podatkowej a ewidencja księgowa..... str. 19
7. Wynagrodzenia wypłacane po terminie w ewidencji księgowej str. 22
8. Zasady ewidencji kosztów reklamy – odpowiedź Ministerstwa Finansów str. 23
9. Koszty zarządu w jednostkach prowadzących działalność gospodarczą str. 25
 - 9.1. Wydatki zaliczane do kosztów zarządu str. 25
 - 9.2. Rozliczanie kosztów zarządu w przypadku prowadzenia różnych odmian działalności str. 27
10. Przychody ze sprzedaży usług obejmujące wartość materiałów zużytych do wykonania tych usług str. 29
11. Korekta przychodów ze sprzedaży na przełomie roku str. 30
12. Czy można kompensować przychody i koszty działalności operacyjnej? str. 31

II. POZOSTAŁE PRZYCHODY I KOSZTY OPERACYJNEstr. 32

1. Charakterystyka przychodów oraz kosztów zaliczanych do pozostałej działalności operacyjnej str. 32
2. Konta służące do ewidencji pozostałej działalności operacyjnej..... str. 33

3. Prezentacja pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych w rachunku zysków i strat	str. 34
4. Sprzedaż środka trwałego sfinansowanego z dotacji	str. 34
5. Przychody i koszty ze zbycia nieruchomości inwestycyjnej	str. 36
6. Należność od dłużnika postawionego w stan upadłości	str. 37
7. Kara naliczana firmie budowlanej za nieterminowe wykonanie robót	str. 39
8. Należności i zobowiązania z tytułu dostaw i usług umorzone, przedawnione lub nieściągalne	str. 39
9. Utworzenie rezerwy na kwotę kary, którą jednostka będzie zobowiązana zapłacić w następnym roku	str. 41

III. PRZYCHODY I KOSZTY FINANSOWEstr. 42

1. Charakterystyka kosztów i przychodów finansowych	str. 42
2. Konta służące do ewidencji kosztów i przychodów finansowych	str. 43
3. Prezentacja kosztów i przychodów finansowych w rachunku zysków i strat.....	str. 43
4. Odsetki od należności i zobowiązań	str. 44
5. Sprzedaż wierzytelności własnej.....	str. 45
6. Polisa jako zabezpieczenie kredytu	str. 46
7. Rozliczanie prowizji i odsetek od kredytów	str. 47
8. Różnice kursowe od własnych środków pieniężnych.....	str. 48
8.1. Wycena rozchodu środków z rachunku walutowego z tytułu ich sprzedaży.....	str. 48
8.2. Rozliczenie różnic kursowych ustalonych na dzień bilansowy na rachunku walutowym	str. 50

Korzystaj z bezpłatnych narzędzi na GOFIN.pl !

Bądź
na bieżąco!

Wskaźniki i stawki

Aktualizowane na bieżąco,
z zakresu m.in.: podatku
dochodowego, składek ZUS,
rachunkowości i prawa pracy.

www.wskazniki.gofin.pl

Zawsze
pod ręką!

Wzory druków i umów

Korzystaj z bazy **ponad 900**
aktywnych wzorów druków i umów.
Z druków korzystano już **ponad**
18 300 000 razy !

www.druki.gofin.pl

Szybkie
obliczenia!

Kalkulatory

Przydatne i proste w obsłudze
narzędzia, dzięki którym obliczysz
np. wynagrodzenia lub odsetki
od zaległości podatkowych.
Baza zawiera 26 kalkulatorów !

www.kalkulatory.gofin.pl

Korzystaj
bezpłatnie!

Klasyfikacje

Pełny dostęp do **PKWiU, KŚT,**
PKD, KZiS, PKOB oraz precyzyjna
wyszukiwarka (wystarczy wpisać
numer lub nazwę).

www.klasyfikacje.gofin.pl

Podstawowym aktem prawnym, na którym oparto wyjaśnienia zawarte w niniejszej publikacji, jest ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2013 r. poz. 330), dalej zwana ustawą o rachunkowości.

I. PRZYCHODY I KOSZTY DZIAŁALNOŚCI OPERACYJNEJ

1. Charakterystyka przychodów i kosztów podstawowej działalności operacyjnej

Na działalność operacyjną jednostki składają się przychody i koszty operacyjne. Działalność operacyjna dotyczy statutowej działalności przedsiębiorstwa.

Wynik na działalności operacyjnej stanowi różnicę pomiędzy przychodami netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów z uwzględnieniem dotacji, opustów, rabatów i innych zwiększeń lub zmniejszeń bez VAT oraz pozostałymi przychodami operacyjnymi, a wartością sprzedanych produktów, towarów i materiałów wycenionych w kosztach wytworzenia, lub w cenach nabycia albo zakupu powiększoną o całość poniesionych od początku roku obrotowego kosztów ogólnych zarządu, sprzedaży produktów, towarów i materiałów oraz pozostałych kosztów operacyjnych.

Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów ustalane są na poziomie ceny sprzedaży netto, to znaczy pomniejszonej o udzielone rabaty, opusty, bonifikaty oraz dotacje, bez VAT.

Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów ujmuje się w księgach rachunkowych zgodnie z zasadami memoriału i współmierności określonymi w art. 6 ustawy o rachunkowości.

W myśl zasady memoriału, w księgach rachunkowych jednostki należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty związane z tymi przychodami dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty. Zaś według zasady współmierności do aktywów lub pasywów danego okresu sprawozdawczego zaliczane będą koszty lub przychody dotyczące przyszłych okresów oraz przypadające na ten okres sprawozdawczy koszty, które jeszcze nie zostały poniesione.

Przykład

Na podstawie dokumentu Wz 29 grudnia 2012 r. wydano towar z magazynu, a fakturę sprzedaży wystawiono i wysłano do kontrahenta 3 stycznia 2013 r. W jakim terminie należało zaksięgować przychód oraz koszt sprzedaży?

Za datę powstania przychodu – w sytuacji opisanej w pytaniu – uważa się dzień wydania rzeczy. Oznacza to, że przychód powstał w momencie wydania towaru z magazynu, czyli w grudniu 2012 r. Skoro powstanie przychodu miało miejsce w grudniu 2012 r., to koszt sprzedaży powinien zostać również ujęty w księgach 2012 r.

Koszty sprzedanych towarów i materiałów wycenia się na poziomie ceny zakupu lub ceny nabycia w zależności od przyjętego w jednostce sposobu rozliczania kosztów zakupu.

Natomiast koszt wytworzenia sprzedanych produktów (wyrobów i usług):

- w wersji porównawczej rachunku zysków i strat wykazywany jest jako koszty w układzie rodzajowym pomniejszone o koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby jednostki i skorygowany o zmianę stanu produktów,
- w wersji kalkulacyjnej rachunku zysków i strat stanowi sumę kosztu wytworzenia sprzedanych produktów powiększoną o koszty sprzedaży i koszty ogólnego zarządu.

Układ rodzajowy kosztów

Układ rodzajowy kosztów obejmuje koszty proste, czyli takie, których nie można podzielić na bardziej elementarne składniki. Jest układem uniwersalnym, który może być stosowany przez wszystkie przedsiębiorstwa, ponieważ niezależnie od rodzaju prowadzonej działalności, w każdej jednostce można wyodrębnić takie same rodzaje kosztów. Układ rodzajowy kosztów składa się z następujących pozycji kosztów.

Koszty w układzie rodzajowym	
Amortyzacja	bieżące odpisy amortyzacyjne dotyczące posiadanych środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych służących działalności operacyjnej
Zużycie materiałów i energii	koszty zużytych materiałów podstawowych i pomocniczych, paliw, opakowań, materiałów gospodarczych, biurowych, książek, czasopism i innych
Usługi obce	koszty świadczonych robót i usług przez inne podmioty na rzecz jednostki, np. usługi transportowe, usługi najmu, dzierżawy, usługi bankowe, informatyczne
Podatki i opłaty	koszty opłat skarbowych i administracyjnych, notarialnych, sądowych, podatek od środków transportu, podatek od nieruchomości, podatek od towarów i usług niepodlegający odliczeniu
Wynagrodzenia	koszty wynagrodzeń pieniężnych lub świadczeń w naturze wypłacanych pracownikom jednostki z tytułu umowy o pracę, umowy zlecenia, umowy o dzieło i innych
Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	koszty składek na ubezpieczenia społeczne w części ponoszonej przez pracodawcę, koszty składek na obowiązkowy Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Emerytur Pomostowych, oraz koszty szkoleń dla pracowników, odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych, koszty z tytułu zachowania bezpieczeństwa i higieny pracy
Pozostałe koszty rodzajowe	inne koszty, których nie można zaliczyć do grup opisanych powyżej, np. koszty podróży służbowych pracowników, koszty reprezentacji, koszty reklamy, ryczałty wypłacane dla pracowników za używanie prywatnych samochodów do celów służbowych, koszty składek na rzecz organizacji, do których przynależność jest obowiązkowa

Koszty w układzie rodzajowym ujmowane są zarówno jako koszty bieżącego okresu, jak i dotyczące przyszłych okresów sprawozdawczych. W rachunku zysków i strat sporządzanym w wariantcie porównawczym, korekty kosztów dotyczących przyszłych okresów dokonuje się poprzez zmianę stanu produktów.

Zmiana stanu produktów obejmuje:

- zmianę stanu wyrobów i półfabrykatów własnej produkcji,
- zmianę stanu produkcji w toku,
- zmianę stanu odchyleń od planowanego kosztu wytworzenia, jeśli ewidencja produktu jest prowadzona według kosztów planowanych,
- zmianę stanu rozliczeń międzyokresowych kosztów działalności operacyjnej.

Pozycja rachunku zysków i strat „Koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki” koryguje koszty rodzajowe, do ich części stanowiącej koszty osiągnięcia przychodów. Dotyczy to zdarzeń gospodarczych, takich jak:

- przekazanie wyrobów gotowych własnej produkcji do własnych punktów sprzedaży,

- występowanie niedoborów wyprodukowanych wyrobów,
- ponoszenie kosztów likwidacji środków trwałych,
- odpisywanie na pozostałe koszty operacyjne rozliczeń międzyokresowych.

Korygowanie kosztów w układzie rodzajowym o zmianę stanu produktów i koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki odnosi się do jednej z głównych zasad rachunkowości, mianowicie do zasady współmierności kosztów i przychodów. Oznacza to, że koszty prezentowane w rachunku zysków i strat muszą być wykazywane w wysokości dotyczącej jedynie sprzedanych produktów, towarów i materiałów.

Układ kalkulacyjny kosztów

Układ kalkulacyjny kosztów dzieli koszty według miejsc ich powstawania. Budowa układu kalkulacyjnego kosztów umożliwia obliczenie pozycji rachunku zysków i strat w wersji kalkulacyjnej, takich jak koszt wytworzenia sprzedanych produktów oraz koszty sprzedaży i koszty zarządu.

Koszty w układzie kalkulacyjnym	
Koszty działalności podstawowej	koszty związane z podstawowym przedmiotem działalności jednostki, np. koszty zużytych materiałów, surowców do produkcji, opakowań bezpośrednich, wynagrodzenie pracowników produkcyjnych
Koszty wydziałowe	pośrednie koszty produkcyjne, powstające na wydziałach produkcyjnych, m.in. związane z utrzymaniem ruchu maszyn i urządzeń, transportem wewnątrzwydziałowym, administracją wydziału, kosztami amortyzacji
Koszty sprzedaży	koszty związane z obsługą odbiorców i pozyskaniem nowych, spedycją wyprodukowanych produktów, towarów i usług, np.: koszty wysyłki, opakowania, koszty badań marketingowych, wynagrodzenie pracowników zatrudnionych bezpośrednio w dziale sprzedaży
Koszty działalności pomocniczej	obejmują wydzielone w ramach jednostki komórki, które świadczą usługi na potrzeby innych komórek przedsiębiorstwa. Przykładem działalności pomocniczej jest wewnętrzny serwis urządzeń, napraw i remontów dla wydziałów produkcyjnych i administracji
Koszty zarządu	obejmują koszty administracyjno-gospodarcze, tj.: płace zarządu jednostki, koszty pomieszczeń administracyjnych, koszty ogólnoprodukcyjne, koszty utrzymania magazynów materiałów i wyrobów gotowych, koszty utrzymania biura

W wersji kalkulacyjnej rachunku zysków i strat problem współmierności kosztów się nie pojawia. Konstrukcja kosztów w układzie kalkulacyjnym pozwala zaliczać w koszty danego okresu jedynie tę część kosztów, która dotyczy tylko sprzedanych w danym okresie sprawozdawczym produktów, towarów i materiałów.

2. Rodzaje ewidencji kosztów podstawowej działalności operacyjnej

Przy zastosowaniu tradycyjnego rachunku kosztów, opartego na pełnych kosztach rzeczywistych jednostka gospodarcza ma do dyspozycji różne rozwiązania w zakresie ewidencji kosztów. Rozwiązania te wynikają z polskich wymogów sprawozdawczych dotyczących kosztów, zawartych w ustawie o rachunkowości (załączniki dotyczące rachunku zysków i strat). Zgodnie z tymi wymogami, ewidencja kosztów podstawowej działalności operacyjnej może być prowadzona:

- 1) tylko według rodzajów (z uwzględnieniem tylko kont zespołu 4) – tzw. układ rodzajowy kosztów,

- 2) tylko według miejsc powstawania (z uwzględnieniem jedynie kont zespołu 5) z ewentualnym dalszym podziałem na potrzeby kalkulacji kosztów wytworzenia na koszty bezpośrednie i pośrednie – tzw. układ funkcjonalno-kalkulacyjny,
- 3) w dwóch układach klasyfikacyjnych, to jest równocześnie w układzie rodzajowym i w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym.

W pierwszych dwóch przypadkach mamy do czynienia z uproszczonymi wariantami ewidencji kosztów podstawowej działalności operacyjnej. Natomiast rozwiązanie trzecie stanowi wariant rozszerzony, charakteryzujący się najwyższymi walorami informacyjnymi.

Przyjęty przez jednostkę sposób ewidencji kosztów podstawowej działalności operacyjnej determinuje metody ustalenia jej wyniku finansowego.

W przypadku ewidencji uproszczonej, tzn. gdy wybrano tylko zespół 4 lub tylko zespół 5 kont, metody ustalania wyniku finansowego są przesądzone z góry. Przy ewidencji kosztów w układzie rodzajowym możliwe jest sporządzenie rachunku zysków i strat w wariancie porównawczym, natomiast przy ewidencji kosztów w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym możliwe jest sporządzenie rachunku zysków i strat w wariancie kalkulacyjnym.

W przypadku ewidencji rozszerzonej (pełnej), przyjęcie określonej metody ustalania wyniku finansowego stanowi przedmiot swobodnego, samodzielnego wyboru jednostki gospodarczej. W takiej sytuacji do wyboru są dwie metody ustalania wyniku finansowego, tj. porównawcza i kalkulacyjna.

Zależność między wariantem ewidencji kosztów, a metodą ustalania wyniku finansowego przedstawia schemat:

Wariant ewidencji kosztów	Metoda ustalania wyniku finansowego
uproszczony – tylko zespół 4	porównawcza
uproszczony – tylko zespół 5	kalkulacyjna
rozszerzony – zespół 4 i 5	porównawcza lub kalkulacyjna

Każdy z dozwolonych wariantów ewidencji kosztów dostarcza innego zakresu informacji o kosztach, ale jednocześnie wiąże się z innym nakładem pracy, związanym z powstaniem i opracowaniem źródłowej dokumentacji kosztów oraz ich rejestracją i rozliczaniem.

Kiedy można stosować ewidencję kosztów wyłącznie według rodzajów (zespół 4)?

Zawężenie ewidencji kosztów wyłącznie do grupowania ich według rodzaju jest bezspornie najprostsze, zarówno pod względem nakładu pracy przy dokumentowaniu, jak i ewidencji. Jednak wybór takiego rozwiązania przynosi kierownictwu jednostki gospodarczej bardzo ograniczone informacje, ponieważ wskazują one wyłącznie na rodzaj poniesionego kosztu, a nie cel, w jakim go poniesiono. Ewidencja kosztów jedynie w układzie rodzajowym, dostarczającym informacji o strukturze poniesionych kosztów, może w dostatecznym stopniu zaspakajać potrzeby informacyjne małych jednostek gospodarczych. Jednostki te mają prostą strukturę organizacyjną, w której nie zachodzi potrzeba kontroli kosztów według miejsc powstawania, wykonują działalność jednorodną, głównie handlową lub usługową, w której nie ma potrzeby lub możliwości ustalania jednostkowych kosztów produktów pracy.

W jakich jednostkach uzasadnione jest ujmowanie kosztów wyłącznie na kontach zespołu 5?

Ewidencja kosztów jedynie w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym, daje w porównaniu z wariantem pierwszym posługującym się wyłącznie układem rodzajowym kosztów, rozszerzenie ilości, jak i jakości informacji o kosztach, ponieważ umożliwia:

- uwidocznienie związku kosztów z celem, dla którego osiągnięcia zostały poniesione,
- uwzględnienie przy rozliczaniu kosztów występowania kosztów produkcji niezakończonych,
- prezentację kosztów wskazującą na zaawansowanie procesu technologicznego i wydzielanie kosztów kolejnych etapów produkcji,
- wyodrębnienie kosztów funkcji związanych z zasadniczym przedmiotem działalności (kosztów sprzedaży, zakupu),
- przeprowadzenie kalkulacji rzeczywistego kosztu wytworzenia produktów pracy.

Biorąc pod uwagę korzyści wynikające z ujmowania kosztów w zespole 5, można wnioskować, że taki wariant ewidencji kosztów jest przydatny w jednostkach prowadzących:

- kilka typów działalności gospodarczej równocześnie, gdzie istnieje potrzeba ustalenia kosztów tych działalności do obliczenia wyników na nich osiąganych,
- tylko jeden typ działalności gospodarczej, w których charakter i rozmiary tej działalności (szeroki asortyment wyrobów, różne techniki wytwarzania i fazy produkcji) wymagają ustalenia struktury kosztów danego typu działalności oraz odmian wyrobów i usług,
- tylko jeden typ działalności gospodarczej, przy której nie występują problemy kalkulacji, ale ze względu na rozbudowaną strukturę organizacyjną zachodzi potrzeba kontroli kosztów w miejscach ich powstawania.

Jakie jednostki powinny stosować rozszerzony wariant ewidencji kosztów (zespół 4 i 5)?

Wybór rozwiniętego wariantu ewidencji kosztów, w którym stosuje się zasadę pierwszeństwa ewidencji w układzie rodzajowym, a następnie w układzie funkcjonalno-kalkulacyjnym, pozwala na uzyskanie największej ilości informacji. Dostarcza on bowiem informacji nie tylko o strukturze rodzajowej kosztów, ale też o kosztach poszczególnych ośrodków odpowiedzialności, umożliwia on przeprowadzenie rachunku kalkulacyjnego, a także daje swobodę przy wyborze metody ustalenia wyniku finansowego. Wariant trzeci (rozszerzony) powinny stosować duże jednostki gospodarcze, w których nie tylko rodzaj prowadzonej działalności, ale i jej rozmiar wymusza stosowanie równoległej ewidencji kosztów w dwóch układach.

3. Uproszczona ewidencja kosztów

3.1. Ewidencja i rozliczanie kosztów tylko według ich rodzaju

Jeśli jednostka zdecyduje się prowadzić ewidencję kosztów tylko w układzie rodzajowym, to automatycznie powinna ustalać wynik finansowy w wariancie porównawczym.

Na kontach zespołu 4 powinno się gromadzić poniesione w danym okresie koszty proste według rodzajów, dotyczące zwykłej działalności operacyjnej jednostki. W praktyce podział kosztów na rodzaje powinien być dostosowany do specyfiki i potrzeb danej jednostki, a także do potrzeb sprawozdawczości statystycznej. Oznacza to, że przekrój podany w przepisach prawa bilansowego często nie zaspakaja tych potrzeb i wymaga odpowiedniej rozbudowy pozycji kont kosztów rodzajowych.

Konieczne może się więc okazać wyodrębnienie określonego rodzaju kosztu, jeżeli stanowi on istotną część kosztów. Rozbudowy można dokonać wprowadzając nowe konta syntetyczne, np. konto „Podróże służbowe” lub rozwinąć ewidencję analityczną. Przykładową rozbudową analityczną konta „Amortyzacja” będzie np. wyodrębnienie konta „Amortyzacja środków trwałych” i konta „Amortyzacja wartości niematerialnych i prawnych”.

Z punktu widzenia potrzeb planowania i kontroli kosztów celowe może być też uwzględnienie w ramach układu rodzajowego minimalnego układu kalkulacyjnego kosztów. Polega to na wyodrębnieniu w ramach określonych kosztów rodzajowych kosztów bezpośrednich. Przykładowy podział kosztów rodzajowych upraszczający rozliczanie i kalkulację kosztów, a także wzbogacający wartość informacyjną zaprezentowano w poniższej tabeli.

Analityka kont rodzajowych wydzielająca koszty bezpośrednie

Konto syntetyczne	Konta analityczne
Zużycie materiałów i energii	Zużycie materiałów i energii bezpośredniej Zużycie pozostałych materiałów i energii
Usługi obce	Usługi bezpośrednie Pozostałe usługi
Wynagrodzenia	Wynagrodzenia bezpośrednie Pozostałe wynagrodzenia

Powyższe wydzielenie z trzech pozycji układu rodzajowego – kosztów bezpośrednich, umożliwia ujęcie na oddzielnych kontach w ramach układu rodzajowego znacznej części kosztów zmiennych jednostki. Zabieg powiązania kosztów z rozmiarami produkcji stwarza zatem warunki do przeprowadzenia kalkulacji kosztów produkowanych wyrobów, a także umożliwia lepsze planowanie i kontrolę kosztów.

Ewidencja i rozliczanie kosztów działalności operacyjnej tylko według rodzajów polega na bieżącym księgowaniu wszystkich poniesionych kosztów działalności operacyjnej na podstawie dokumentów źródłowych wyłącznie na odpowiednie konta zespołu 4, zapisem:

- **Wn konto 40** „Koszty według rodzajów”,
- **Ma konto zespołu 0, 1, 2, 3, 8.**

W ciągu roku obrotowego konta kosztów rodzajowych wykazują saldo Wn, oznaczające wysokość kosztów poniesionych przez jednostkę w bieżącym okresie, bez względu na to, jakich okresów dotyczy. Na dzień bilansowy koszty te przenosi się na wynik finansowy, zapisem:

- **Wn konto 86** „Wynik finansowy”,
- **Ma konto 40** „Koszty według rodzajów”.

Jak już wcześniej wspomniano, jednostki stosujące ewidencję księgową kosztów działalności operacyjnej tylko według rodzaju sporządzają rachunek zysków i strat w wariantcie porównawczym. Zgodnie ze wzorem porównawczego rachunku zysków i strat, sumie przychodów ze sprzedaży produktów skorygowanych o zmianę stanu produktów oraz zwiększonych o koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby przeciwstawiana jest suma kosztów według rodzajów działalności operacyjnej. Wariant ten – jak widać – przewiduje korektę wyniku finansowego o zmianę stanu produktów, czyli o zmianę stanu na koniec roku w stosunku do stanu na początek roku produktów, produkcji niezakończonych (w toku) i rozliczeń międzyokresowych kosztów.

W celu ustalenia zmiany stanu produktów pomocne jest stosowanie konta 49 „Rozliczenie kosztów”. Konto to służy do ujęcia:

- 1) wartości produktów gotowych i produkcji w toku, ustalonej na koniec okresu sprawozdawczego (**Wn konto 60, Ma konto 49**),

2) kosztów rodzajowych podlegających rozliczeniu w czasie, gdy dotyczą następnych okresów sprawozdawczych i rozwiązania rezerw na koszty utworzonych w poprzednich okresach (**Wn konto 64-0, Ma konto 49**),

3) kosztów poniesionych w poprzednich okresach, a obciążających koszty okresu sprawozdawczego, a także utworzenia rezerwy na koszty (**Wn konto 49, Ma konto 64-0**).

Na dzień bilansowy saldo konta 49 „Rozliczenie kosztów” (kredytowe lub debetowe) przeksięgowuje się na wynik finansowy. Dzięki temu przeniesieniu poziom kosztów rodzajowych na koncie 86 „Wynik finansowy” zostaje skorygowany do wysokości odnoszącej się do danego okresu sprawozdawczego.

Koszty rodzajowe, które nie służą osiągnięciu przychodu w porównawczej wersji rachunku zysków i strat powinny być wykazywane w pozycji „Koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki”. W ciągu roku koszty te należy ujmować za pośrednictwem konta „Obroty wewnętrzne”, zapisem:

- **Wn konto zespołu 0, 1, 2, 3, 7,**
- **Ma konto 79-0 „Obroty wewnętrzne”.**

Na dzień bilansowy saldo konta „Obroty wewnętrzne” przenosi się na wynik finansowy, zapisem:

- **Wn konto 79-0 „Obroty wewnętrzne”,**
- **Ma konto 86 „Wynik finansowy”.**

Przykład

Ewidencja i rozliczenie kosztów na kontach zespołu 4

I. Założenia:

1. Jednostka ewidencjonuje koszty podstawowej działalności operacyjnej tylko w zespole 4. W okresie sprawozdawczym poniosła koszty rodzajowe w kwocie: 25.000 zł, w tym koszty niepodlegające rozliczeniu w czasie w kwocie: 24.500 zł i koszty podlegające rozliczeniu w czasie w kwocie: 500 zł.
2. Rata rozliczeń międzyokresowych przypadających na dany okres, pochodzących z rozliczenia z poprzedniego okresu, wynosiła: 100 zł.
3. Na koniec okresu stan produktów niesprzedanych i produkcji w toku wynosił: 1.200 zł. Jednostka wystawiła w analizowanym okresie faktury dokumentujące sprzedaż produktów na kwotę netto: 40.000 zł.
4. Na koniec roku jednostka dokonała księgowania związanych z ustaleniem wyniku finansowego w wariacie porównawczym.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
A. Zapisy bieżące			
1. Poniesione koszty rodzajowe w bieżącym okresie na podstawie dowodów źródłowych	25.000 zł	40	różne konta
2. Faktura dokumentująca sprzedaż produktów	40.000 zł	różne konta	70-0

3. PK – przeniesienie kosztów do rozliczenia w czasie	500 zł	64-0	49
4. PK – koszty podlegające rozliczeniu w czasie dotyczące bieżącego okresu	100 zł	49	64-0
5. PK – wartość produktów i produkcji w toku ustalona na koniec okresu	1.200 zł	60	49
B. Zamknięcie roczne			
6. PK – przeniesienie na wynik finansowy przychodów ze sprzedaży	40.000 zł	70-0	86
7. PK – przeniesienie na wynik finansowy kosztów rodzajowych	25.000 zł	86	40
8. PK – przeniesienie na wynik finansowy zwiększenia stanu produktów	1.600 zł	49	86

III. Księgowania:

Konta zespołu 0, 1, 2, 3, 8				Konto 40 „Koszty według rodzajów”				Konto 86 „Wynik finansowy”			
(2)	40.000	25.000	(1)	(1)	25.000	25.000	(7)	(7)	25.000	40.000	(6)
										1.600	(8)
Konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe” kosztów”				Konto 49 „Rozliczenie kosztów”				Konto 70-0 „Sprzedaż produktów”			
(3)	500	100	(4)	(4)	100	500	(3)	(6)	40.000	40.000	(2)
				(8)	1.600	1.200	(5)				
Konto 60 „Produkty gotowe i półprodukty”											
(5)	1.200										

Wynik finansowy na sprzedaży ustalony w wariantcie porównawczym wynosi: 16.600 zł. Kwota ta wynika z różnicy między przychodami ze sprzedaży: 40.000 zł skorygowanymi o zwiększenie (+) stanu produktów: 1.600 zł (z tytułu przyrostu produktów niesprzedanych i produkcji w toku: 1.200 zł oraz z tytułu wzrostu rozliczeń międzyokresowych: 500 zł – 100 zł = 400 zł), a poniesionymi kosztami układu rodzajowego: 25.000 zł.

W zaprezentowanym przykładzie na kontach kosztów według rodzaju ewidencjonowane są koszty poniesione w danym okresie, a nie koszty dotyczące danego okresu.

Jeśli układ rodzajowy jest jedynym układem klasyfikacyjnym kosztów ujmowanym w ewidencji księgowej, może to stanowić poważne utrudnienie w zakresie kontroli poszczególnych kosztów. Dla potrzeb kontroli lepszym rozwiązaniem jest rozliczanie kosztów w czasie przed ich ujęciem w przekroju kont zespołu 4. Polega to na tym, że na konta układu rodzajowego trafiają tylko koszty bieżącego okresu, tj. koszty proste niepodlegające rozliczeniu w czasie, a także te koszty z rozliczeń międzyokresowych okresów poprzednich, które dotyczą okresu sprawozdawczego, albo utworzone rezerwy na koszty przyszłych okresów. Natomiast przeniesienie powstałych w okresie sprawozdawczym kosztów, podlegających rozliczeniu w czasie, następuje poza układem rodzajowym, zapisem:

- **Wn konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”,**
- **Ma konta zespołu 0, 1, 2, 3, 8.**

Zwracamy uwagę, iż w takim przypadku zmiana salda konta 64 nie jest uwzględniana przy ustalaniu zmiany stanu produktów.

3.2. Ewidencja i rozliczanie kosztów tylko według typów działalności

Bieżąca ewidencja kosztów podstawowej działalności operacyjnej od razu według funkcji, a więc jedynie na kontach zespołu 5, bez uprzedniej rejestracji na kontach kosztów według rodzajów, skutkuje sporządzaniem rachunku zysków i strat według wariantu kalkulacyjnego. Zgodnie z tym wariantem koszty działalności operacyjnej wykazuje się w trzech pozycjach:

- 1) koszt wytworzenia sprzedanych produktów,
- 2) koszty sprzedaży,
- 3) koszty ogólnego zarządu.

Na kontach odpowiadających co najmniej powyższym pozycjom (produkcja podstawowa, ogólny zarząd, sprzedaż) powinno się gromadzić dotyczące danego okresu koszty zwykłej działalności operacyjnej jednostki. W praktyce podział kosztów według układu funkcjonalnego powinien być dostosowany do specyfiki i potrzeb danej jednostki, co może wiązać się z wyodrębnieniem dodatkowych miejsc powstawania kosztów. Przykładowo, jeśli w jednostce występują takie komórki, które świadczą swoje usługi na rzecz pozostałych wydziałów przedsiębiorstwa, konieczne jest wyodrębnienie konta produkcji pomocniczej.

Jeżeli jednostka prowadzi kilka typów podstawowej działalności operacyjnej, przykładowo produkcję wyrobów i równocześnie świadczenie usług lub produkcję wyrobów i ich sprzedaż we własnych sklepach, to dla każdej z tych działalności należy wyodrębnić oddzielne konto w zespole 5.

Ewidencja kosztów działalności operacyjnej od razu na kontach funkcji polega na ich bieżącym księgowaniu na właściwe miejsca kosztów działalności operacyjnej w zespole 5 w wielkościach wynikających z dokumentów źródłowych bądź rozdzielników tych dokumentów, zapisem:

- **Wn konto zespołu 5 „Koszty według typów działalności”,**
- **Ma konto zespołu 0, 1, 2, 3, 8.**

W przypadku gdy poniesione w bieżącym okresie koszty działalności operacyjnej dotyczą przyszłych okresów sprawozdawczych, w okresie ich poniesienia księguje się je w ciężar konta 64 „Rozliczenia międzyokresowe kosztów”. Po zakończeniu każdego miesiąca zarchowuje się je, w części przypadającej na bieżący miesiąc, na odpowiednie miejsce powstawania kosztów w zespole 5.

Jeśli w jednostce wyodrębniono działalność pomocniczą, to po rozliczeniu kosztów w czasie ewentualne koszty działalności pomocniczej odnosi się na odpowiednie stanowiska kosztów zespołu 5. W dalszej kolejności ustalony po zakończeniu każdego miesiąca koszt wytworzenia produktów przenosi się z konta 50 „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”, w zależności od przyjętego rozwiązania, w ciężar konta 58 „Rozliczenie kosztów działalności” lub konta 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”. Pominięcie w ewidencji konta 58 „Rozliczenie kosztów działalności” jest możliwe, jeśli jednostka prowadzi ewidencję produktów na kontach zespołu 6 i 7 według kosztu rzeczywistego.

Na dzień bilansowy trzy elementy kosztu własnego sprzedaży, tj. koszt wytworzenia sprzedanych produktów, koszty zarządu i koszty sprzedaży przebiegowe są na konto 86 „Wynik finansowy”.

Przykład

Ewidencja i rozliczenie kosztów na kontach zespołu 5

I. Założenia:

1. *Jednostka ewidencjonuje koszty podstawowej działalności operacyjnej tylko w zespole 5. W okresie sprawozdawczym poniesiono koszty niepodlegające rozliczaniu w cza-*

- się w przekroju różnych typów działalności w kwocie: 24.500 zł, tj. koszty produkcji: 20.100 zł, koszty zarządu: 3.500 zł oraz koszty sprzedaży: 900 zł.
2. Poniesione koszty podlegające rozliczeniu w czasie wyniosły: 500 zł. Rata rozliczeń międzyokresowych przypadających na dany okres, a pochodzących z rozliczenia z poprzedniego okresu, obciążających koszty produkcji wynosiła: 100 zł.
3. Jednostka przyjęła z produkcji do magazynu wyroby gotowe o wartości: 20.200 zł (ewidencja wyrobów gotowych prowadzona jest według rzeczywistego kosztu wytworzenia). W analizowanym okresie wystawiono faktury dokumentujące sprzedaż produktów na kwotę netto: 40.000 zł. Koszt wytworzenia sprzedanych produktów wyniósł: 19.000 zł.
4. Na koniec roku jednostka dokonała księgowania związanych z ustaleniem wyniku finansowego w wariantcie kalkulacyjnym. Jednostka nie prowadzi ewidencji na koncie 58 „Rozliczenie kosztów działalności”.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
A. Zapisy bieżące			
1. Ujęcie poniesionych kosztów w przekroju typów działalności niepodlegających rozliczeniu w czasie na podstawie dowodów źródłowych	24.500 zł	konta zespołu 5	różne konta
2. Faktura dokumentująca sprzedaż produktów	40.000 zł	różne konta	70-0
3. PK – ujęcie kosztów rozliczanych w czasie	500 zł	64-0	różne konta
4. PK – koszty podlegające rozliczeniu w czasie dotyczące bieżącego okresu	100 zł	konta zespołu 5	64-0
5. PK – rzeczywisty koszt wytworzenia produktów okresu	20.200 zł	60	konta zespołu 5
6. PK – rzeczywisty koszt wytworzenia produktów sprzedanych	19.000 zł	70-1	60
B. Zamknięcie roczne			
7. PK – przeniesienie na wynik finansowy przychodów ze sprzedaży	40.000 zł	70-0	86
8. PK – przeniesienie na wynik finansowy kosztu wytworzenia sprzedanych produktów	19.000 zł	86	70-1
9. PK – przeniesienie na wynik finansowy kosztów zarządu i sprzedaży	4.400 zł	86	konta zespołu 5

III. Księgowania:

Konta zespołu 0, 1, 2, 3, 8				Konta zespołu 5				Konto 86 „Wynik finansowy”			
(2)	40.000	24.500	(1)	(1)	24.500	20.200	(5)	(8)	19.000	40.000	(7)
		500	(3)	(4)	100	4.400	(9)	(9)	4.400		
Konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”				Konto 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”				Konto 70-0 „Sprzedaż produktów”			
(3)	500	100	(4)	(6)	19.000	19.000	(8)	(7)	40.000	40.000	(2)

Konto 60 „Produkty gotowe
i półprodukty”

(5)	20.200	19.000	(6)
-----	--------	--------	-----

Wynik finansowy na sprzedaży ustalony w wariantcie kalkulacyjnym wynosi: 16.600 zł. Kwota ta wynika z różnicy między przychodami ze sprzedaży: 40.000 zł, a kosztem własnym sprzedaży: 23.400 zł, na który składa się suma kosztu sprzedanych produktów: 19.000 zł, kosztów zarządu 3.500 zł i kosztów sprzedaży: 900 zł.

Niewątpliwą zaletą księgowania kosztów podstawowej działalności operacyjnej bezpośrednio w ciężar kont według funkcji (zespołu 5) jest skrócenie toku księgowania i wymuszenie bieżącego podziału kosztów na tworzące wartość produktów (koszty wytworzenia produktów) i wpływające na wynik okresu, w którym je poniesiono (koszty zarządu i sprzedaży). Ten wariant ewidencji daje zatem spore możliwości kontroli i analizy kosztów, co znacznie ułatwia podejmowanie decyzji.

Należy jednak pamiętać o wymogach sprawozdawczych, tj. obowiązku prezentowania kosztów rodzajowych w informacji dodatkowej, a także wymogach dotyczących sporządzania sprawozdań statystycznych i deklaracji podatkowych. Spełnienie tych wymogów, ze względu na brak kont zespołu 4, wymaga rozbudowania ewidencji analitycznej według pozycji rodzajowych w ramach kont kosztów według typów działalności i kont rozliczeń międzyokresowych.

4. Ustalenie zmiany stanu produktów w jednostce stosującej konta zespołu 4 i 5

Czy kwota zmiany stanu produktów powinna wynikać z konkretnego konta księgowego? U mnie nie jest to ujednolicone i zmiana stanu produktów to zbieranie różnych kont. Koszty księguję na kontach zespołu 4 i 5.

Zmianę stanu produktów przedstawia saldo Wn, względnie Ma, konta 49 „Rozliczenie kosztów”. Na dzień bilansowy saldo to przenosi się na konto 86 „Wynik finansowy”. Wykazuje się je w porównawczym rachunku zysków i strat w pozycji A.II. „Zmiana stanu produktów (zwiększenie – wartość dodatnia, zmniejszenie – wartość ujemna)”.

Zmiana stanu produktów jest związana z funkcjonowaniem tzw. zamkniętego kręgu kosztów, w skład którego wchodzi następujące konta:

- 49 „Rozliczenie kosztów”,
- zespołu 5 i 6 oraz
- 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”.

W przypadku sporządzenia porównawczego rachunku zysków i strat na stronę Wn konta 49 „Rozliczenie kosztów” przenosi się koszt sprzedanych produktów, zapisem: **Wn konto 49, Ma konto 70-1**, a na stronę Ma przeksięgowuje się koszty proste (w tym wymagające rozliczeń w czasie), zapisem: **Wn konto zespołu 5 i konto 64, Ma konto 49**. Wielkość salda konta 49 powinna odpowiadać wartości zmiany stanu produkcji w toku i produktów niesprzedanych oraz rozliczeń międzyokresowych kosztów (bez rozliczeń w czasie kosztów finansowych oraz ewentualnych aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego) jaka nastąpiła na koniec roku obrotowego w stosunku do stanu na początku roku.

Ustalając tę zmianę należy więc wziąć pod uwagę salda początkowe i końcowe następujących kont:

- 60 „Produkty gotowe i półprodukty”,
- 62 „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów”,

- 63 „Produkcja w toku” (lub stan z konta 50 – gdy produkcja w toku nie jest przenoszona na konto zespołu 6),
- 64 „Rozliczenia międzyokresowe kosztów” (czynne i bierne).

W praktyce dość często nie zachodzi zgodność pomiędzy zmianą stanu produktów ustaloną na koncie 49 a wartością zmiany stanu obliczoną przez porównanie stanów początkowych i końcowych kont 60, 62, 63 i 64. Zakłócenie kręgu kosztów ma miejsce w sytuacji, gdy koszty rodzajowe nie przekształcają się w koszt własny sprzedaży, ale w pozostałe koszty operacyjne, straty nadzwyczajne lub składniki aktywów. Może to być spowodowane w szczególności:

- przekazaniem wytworzonych wyrobów na rzecz środków trwałych w budowie,
- przeniesieniem kosztów utrzymania własnych obiektów socjalnych na konto pozostałych kosztów operacyjnych,
- odpisami aktualizującymi wartość produktów,
- usuwaniem szkód losowych,
- przekazaniem własnych wyrobów do własnego sklepu,
- wystąpieniem niedoborów wyrobów gotowych,
- przekazaniem wyrobów gotowych w formie darowizny,
- zaniechaniem produkcji.

W jednostce stosującej konta zespołu 4 i 5, aby prawidłowo ustalić saldo konta 49 wskazane jest stosowanie kont obrotów wewnętrznych, tj.: 79-0 „Obroty wewnętrzne” i 79-1 „Koszty obrotów wewnętrznych”.

Przykładowo przekazanie wytworzonych wyrobów na rzecz środków trwałych w budowie można ująć w księgach rachunkowych, zapisem: **Wn konto 79-1, Ma konto 60 oraz Wn konto 08, Ma konto 79-0.**

Na koniec roku saldo konta 79-0 przenosi się na wynik finansowy (konto 86), a saldo konta 79-1 przeksięgowuje się na konto 49. Taki sposób ewidencji powoduje, że koszty, które wyszły z kręgu i zostały ujęte na koncie 79-1, zamykają konto 49 (czyli zamykają krąg kosztów). Saldo konta 49 (czyli księgowa zmiana stanu produktów) jest przenoszone na koniec roku obrotowego na wynik finansowy, zapisem:

- **Wn/Ma konto 86** „Wynik finansowy”,
- **Ma/Wn konto 49** „Rozliczenie kosztów”.

Przykład

Ustalenie zmiany stanu produktów w jednostce stosującej konta zespołu 4 i 5

I. Założenia:

1. Spółka z o.o. prowadzi ewidencję kosztów na kontach zespołu 4 i 5 oraz sporządza rachunek zysków i strat w wersji porównawczej. Wyroby gotowe przyjmowane są do magazynu według cen sprzedaży netto. Różnice między ceną sprzedaży netto a kosztem wytworzenia są odnoszone na konto 62 „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów”. Produkcja w toku na początek i koniec roku nie występuje.
2. W bilansie otwarcia salda kont zespołu 6 wynoszą odpowiednio:
 - a) saldo Wn konta 60 „Produkty gotowe i półprodukty”: 96.000 zł,
 - b) saldo Ma konta 62 „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów”: 18.000 zł,
 - c) saldo Wn konta 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”: 15.000 zł,
 - d) saldo Ma konta 64-1 „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów”: 5.000 zł.

- ## II. Dekretacja:

III. Księgowania:

DODATEK NR 6 DO ZESZYTU METODYCZNEGO RACHUNKOWOŚCI NR 8 (344) • 20.04.2013 R. • GOFIN • www.gofin.pl • tel. 95 720 85 40

Konto 50 „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”				Konto 55 „Koszty zarządu”				Konto 58 „Rozliczenie kosztów działalności”			
(2a)	20.000	160.000	(4)	(1)	15.000	69.700	(9b)	(4)	160.000	180.000	(5)
(3b)	140.000			(2b)	5.000			(6)	20.000		
				(3c)	49.700						
Konto 60 „Produkty gotowe i półprodukty”				Konto 62 „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów”				Konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”			
(S.p.)	96.000	276.000	(7)	(8)	38.000	18.000	(S.p.)	(S.p.)	15.000	15.000	(1)
(5)	180.000					20.000	(6)	(3d)	10.300		
	276.000	276.000			38.000	38.000		(S.k.)	10.300		
Konto 64-1 „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów”				Konto 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”				Konto 86 „Wynik finansowy”			
	5.000	(S.p.)		(7)	276.000	38.000	(8)	(9c)	200.000		
	20.000	(2a)				238.000	(9a)				
	5.000	(2b)									
	30.000	(S.k.)			276.000	276.000					

IV. Ustalenie i zaksięgowanie zmiany stanu produktów:

Nazwa konta	Stan na początek okresu	Stan na koniec okresu	Zmiana stanu produktów	
Konto 60 „Produkty gotowe i półprodukty” (saldo Wn)	96.000 zł	0 zł	zmniejszenie	(–) 78.000 zł
Konto 62 „Odchylenia od cen ewidencyjnych produktów” (saldo Ma)	(–) 18.000 zł	0 zł		
Konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów” (saldo Wn)	15.000 zł	10.300 zł	zmniejszenie	(–) 4.700 zł
Konto 64-1 „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów” (saldo Ma)	(–) 5.000 zł	(–) 30.000 zł	zmniejszenie*	(–) 25.000 zł
Razem				(–) 107.700 zł

* zwiększenie stanu rozliczeń międzyokresowych biernych wpływa ujemnie, a zmniejszenie dodatnio na zmianę stanu produktów.

W sytuacji przedstawionej na przykładzie zmiana stanu produktów gotowych i rozliczeń międzyokresowych kosztów wynosi: 107.700 zł i jest zgodna z saldem konta 49. Kwotę: 107.700 zł należy wykazać w rachunku zysków i strat w wersji porównawczej w pozycji A.II. „Zmiana stanu produktów” ze znakiem (–).

V. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – przeniesienie salda konta 49 na wynik finansowy	107.700 zł	86	49

VI. Księgowania:

Konto 86 „Wynik finansowy”		Konto 49 „Rozliczenie kosztów”		
(S.p.)	200.000	(S.p.)	107.700	107.700 (1)
(1)	107.700			
			107.700	107.700

5. Przekazanie materiałów do produkcji i ewidencja kosztów działalności operacyjnej w firmie produkcyjnej

Jesteśmy firmą produkcyjną. Koszty działalności operacyjnej księgujemy na kontach zespołu 4 i 5. W zespole 5 mamy wyszczególnione koszty zarządu i koszty produkcji. Stosujemy również konto 70-1. Czy przekazanie materiałów do produkcji powinniśmy księgować na konto w zespole 5, czy bezpośrednio na konto 70-1 z pominięciem konta zespołu 5? Jak księgować koszty działalności operacyjnej w firmie produkcyjnej?

Przekazanie materiałów do produkcji

W jednostce produkcyjnej, która rozlicza koszty na kontach zespołu 4 i 5, przekazanie materiałów do produkcji ujmuje się zapisem:

- 1) wydanie materiałów z magazynu:
 - **Wn konto 40-1** „Zużycie materiałów i energii”
(w analityce: Materiały produkcyjne),
 - **Ma konto 31** „Materiały”,
- 2) przeniesienie wartości materiałów produkcyjnych na konto zespołu 5:
 - **Wn konto 50** „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.

Wartość zużytych do produkcji materiałów trafi na konto 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”, jako część składowa kosztu ich wytworzenia, dopiero w momencie:

- sprzedaży wyrobów w korespondencji z kontem 60 „Produkty gotowe i półprodukty” lub
- po przyjęciu wyrobów z produkcji, zapisem: **Wn konto 70-1, Ma konto 50 lub 58** – jeżeli jednostka nie prowadzi ewidencji bilansowej wytworzonych wyrobów.

Definicja kosztu wytworzenia

Jak stanowi art. 28 ust. 11 ustawy o rachunkowości, produkty gotowe na dzień ich powstania ujmuje się w księgach rachunkowych według kosztów wytworzenia. Z definicji zawartej w art. 28 ust. 3 ustawy o rachunkowości wynika zaś, iż koszt wytworzenia obejmuje:

- 1) koszty pozostające w bezpośrednim związku z danym produktem, które obejmują:
 - wartość zużytych materiałów bezpośrednich,
 - koszty pozyskania i przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją,
 - inne koszty poniesione w związku z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje w dniu wyceny,
- 2) uzasadnioną część kosztów pośrednio związanych z wytworzeniem tego produktu, do których zalicza się:
 - zmienne pośrednie koszty produkcji,

- tę część stałych, pośrednich kosztów produkcji, które odpowiadają poziomowi tych kosztów przy normalnym wykorzystaniu zdolności produkcyjnych. Za normalny poziom wykorzystania zdolności produkcyjnych uznaje się przeciętną, zgodną z oczekiwaniami w typowych warunkach, wielkość produkcji za daną liczbę okresów lub sezonów, przy uwzględnieniu planowych remontów.

Ustawa o rachunkowości wymienia także koszty, których nie zalicza się do kosztów wytworzenia produktu, tj. wpływają one na wynik finansowy okresu sprawozdawczego, w którym zostały poniesione. Są to:

- koszty będące konsekwencją niewykorzystanych zdolności produkcyjnych i strat produkcyjnych,
- koszty ogólnego zarządu, które nie są związane z doprowadzaniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje na dzień wyceny,
- koszty magazynowania wyrobów gotowych i półproduktów, chyba że poniesienie tych kosztów jest niezbędne w procesie produkcji,
- koszty sprzedaży produktów.

Ewidencja kosztów działalności operacyjnej w jednostce produkcyjnej

W jednostkach stosujących konta zespołu 4 i 5 ewidencja kosztów może przebiegać następującymi zapisami:

1. Zarachowanie w koszty układu rodzajowego kosztów prostych, w tym materiałów wydanych do produkcji:
 - **Wn konto 40** „Koszty według rodzajów”,
 - **Ma konta zespołu 0, 1, 2, 3 oraz konto 85**.
 2. Przeniesienie kosztów prostych według rodzajów na poszczególne miejsca ich powstawania (tj. na konta zespołu 5):
 - a) koszty produkcji podstawowej:
 - koszty bezpośrednie produkcji (w tym materiały do produkcji):
 - **Wn konto 50** „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”,
 - koszty pośrednie produkcji:
 - **Wn konto 52-1** „Koszty wydziałowe”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”,
 - b) koszty zarządu:
 - **Wn konto 55** „Koszty zarządu”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”,
 - c) koszty sprzedaży:
 - **Wn konto 52-7** „Koszty sprzedaży”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.
 3. Przeksięgowanie uzasadnionej części kosztów pośrednich z konta 52-1 na konto 50:
 - **Wn konto 50** „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”,
 - **Ma konto 52-1** „Koszty wydziałowe”.
 4. Nieprzypisane do jednostek produkcji stałe pośrednie koszty produkcji, będące konsekwencją niewykorzystania zdolności produkcyjnych:
 - **Wn konto 70-1** „Koszt sprzedanych produktów”,
 - **Ma konto 52-1** „Koszty wydziałowe”.
 5. Przyjęcie wyrobów z produkcji:
-

Wyroby nie są objęte ewidencją magazynową	Wyroby są objęte ewidencją magazynową
a) według rzeczywistego kosztu wytworzenia: – Wn konto 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”, – Ma konto 50 „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”, b) w cenach ewidencyjnych: • wartość według cen ewidencyjnych: – Wn konto 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”, – Ma konto 58 „Rozliczenie kosztów działalności”, • przeniesienie rzeczywistego kosztu wytworzenia: – Wn konto 58 „Rozliczenie kosztów działalności”, – Ma konto 50 „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”, • nadwyżka cen ewidencyjnych nad kosztem wytworzenia: – Wn konto 58 „Rozliczenie kosztów działalności”, – Ma konto 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”, • nadwyżka kosztów wytworzenia nad cenami ewidencyjnymi: – Wn konto 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”, – Ma konto 58 „Rozliczenie kosztów działalności”.	a) według rzeczywistego kosztu wytworzenia: – Wn konto 60 „Produkty gotowe i półprodukty”, – Ma konto 50 „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”, b) w cenach ewidencyjnych: • wartość według cen ewidencyjnych: – Wn konto 60 „Produkty gotowe i półprodukty”, – Ma konto 58 „Rozliczenie kosztów działalności”, • przeniesienie rzeczywistego kosztu wytworzenia: – Wn konto 58 „Rozliczenie kosztów działalności”, – Ma konto 50 „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”, • nadwyżka cen ewidencyjnych nad kosztem wytworzenia: – Wn konto 58 „Rozliczenie kosztów działalności”, – Ma konto 62 „Odchylenia od cen ewidencyjnych wyrobów”, • nadwyżka kosztów wytworzenia nad cenami ewidencyjnymi: – Wn konto 62 „Odchylenia od cen ewidencyjnych wyrobów”, – Ma konto 58 „Rozliczenie kosztów działalności”.

6. Wydanie z magazynu sprzedanych wyrobów (jednostka prowadzi ewidencję magazynową):

- **Wn konto 70-1** „Koszt sprzedanych produktów”,
- **Ma konto 60** „Produkty gotowe i półprodukty”.

7. Rozliczenie odchyleń od cen ewidencyjnych wyrobów przypadających na sprzedane wyroby (jeżeli jednostka ewidencjonuje wyroby według cen ewidencyjnych):

- **Wn/Ma konto 62** „Odchylenia od cen ewidencyjnych wyrobów”,
- **Ma/Wn konto 70-1** „Koszt sprzedanych produktów”.

8. Przeksięgowanie na dzień bilansowy kosztów zarządu i sprzedaży:

a) jeżeli jednostka sporządza porównawczy rachunek zysków i strat:

- **Wn konto 49** „Rozliczenie kosztów”,
- **Ma konto 55** „Koszty zarządu lub 52-7 „Koszty sprzedaży”,

b) jeżeli jednostka sporządza kalkulacyjny rachunek zysków i strat:

- **Wn konto 86** „Wynik finansowy”,
- **Ma konto 55** „Koszty zarządu lub 52-7 „Koszty sprzedaży”.

6. Różnice w amortyzacji bilansowej i podatkowej a ewidencja księgowa

Ewidencję kosztów prowadzimy na kontach zespołu 4 i 5. W jaki sposób powinniśmy księgować amortyzację, jeżeli podatkowy odpis amortyzacyjny jest wyższy od bilansowego?

Zasady amortyzacji bilansowej

W księgach rachunkowych jednostki należy dokonywać odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych od środka trwałego zgodnie z wymaganiami art. 32 ustawy o rachunkowości, czyli drogą systematycznego, planowego rozłożenia jego wartości początkowej na usta-

lony okres amortyzacji. Ustawa o rachunkowości nie określa wysokości stawek amortyzacyjnych oraz długości okresu amortyzacji, ale wymaga, by przy ich ustalaniu uwzględnić okres ekonomicznej użyteczności.

Na okres ekonomicznej użyteczności środków trwałych – w myśl art. 32 ust. 2 ustawy o rachunkowości – mają wpływ w szczególności:

- a) liczba zmian, na których pracuje środek trwały (może być przyczyną modyfikacji okresu amortyzacji),
- b) tempo postępu techniczno-ekonomicznego (może spowodować skrócenie okresu amortyzacji),
- c) wydajność środka trwałego mierzona liczbą godzin jego pracy lub liczbą wytworzonych produktów albo innym właściwym miernikiem (jednostka może rozłożyć amortyzację według planowanej liczby godzin pracy tego środka trwałego lub planowej liczby produktów wytworzonych przy użyciu tego środka),
- d) prawne lub inne ograniczenia czasu używania środka trwałego (mogą wynikać na przykład z przepisów bhp, przepisów związanych z ochroną środowiska i innych),
- e) przewidywana przy likwidacji cena sprzedaży netto istotnej pozostałości środka trwałego (dotyczy to sytuacji, w której jednostka jest w stanie oszacować wartość pozostałości środka trwałego (odzysku), wtedy gdy jego wysokość jest istotna).

Zasady amortyzacji podatkowej

W odróżnieniu do ustawy o rachunkowości przepisy o podatku dochodowym regulują szczegółowo zasady amortyzacji. Stawki amortyzacyjne zostały określone w załącznikach do ustawy o podatku dochodowym. Przepisy podatkowe w niektórych sytuacjach zezwalają na podwyższenie lub obniżenie stawki amortyzacyjnej oraz na stosowanie indywidualnych stawek amortyzacyjnych dla używanych lub ulepszonych środków trwałych po raz pierwszy wprowadzonych do ewidencji danego podatnika. W niektórych przypadkach możliwe jest również dokonanie jednorazowego odpisu amortyzacyjnego.

Dostosowanie ewidencji analitycznej w celu ustalania podstawy opodatkowania

Ze względu na różne zasady amortyzacji określone w przepisach podatkowych i bilansowych, w tym na różne sposoby ustalania stawki amortyzacyjnej, bardzo często dochodzi do rozbieżności pomiędzy odpisami amortyzacyjnymi bilansowymi i podatkowymi.

Dlatego wskazane jest prowadzić dwie odrębne ewidencje analityczne, tj. na potrzeby ustawy o rachunkowości oraz dla potrzeb podatku dochodowego. Często programy finansowo-księgowe w osobnym module „środki trwałe” dają możliwość prowadzenia „podwójnej” ewidencji środka trwałego, osobno dla celów bilansowych i podatkowych. Do podstawy opodatkowania wlicza się wówczas tylko odpisy amortyzacyjne w wysokości wynikającej z tabeli prowadzonej dla celów podatkowych. Jeśli stosowane przez jednostkę oprogramowanie finansowo-księgowe nie daje takiej możliwości, można utworzyć osobną ewidencję dla celów podatkowych za pomocą arkusza kalkulacyjnego, na przykład w Excelu.

Można również odpowiednio dostosować ewidencję księgową na koncie w zespole 4, prowadzonym dla amortyzacji (np. konto 40-1 „Amortyzacja”), wyodrębniając amortyzację stanowiącą koszt podatkowy i amortyzację niestanowiącą kosztów uzyskania przychodów.

Przykład

Ustalenie kwoty amortyzacji podatkowej i bilansowej

I. Założenia:

1. Spółka zakupiła maszynę produkcyjną, której:
 - a) wartość początkowa wynosi: 132.000 zł,
 - b) okres ekonomicznej użyteczności ustalono na 7 lat,
 - c) roczna stawka amortyzacyjna dla celów bilansowych wynosi: 14%.
2. Dla celów podatkowych roczna stawka amortyzacyjna środka trwałego wynosi: 20%.
3. Spółka przyjęła w swojej polityce rachunkowości zasadę, iż amortyzację środka trwałego rozpoczyna od miesiąca następującego po przyjęciu tego środka do używania, a do ewidencji kosztów działalności operacyjnej stosuje konta zespołu 4 i 5.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. OT – przyjęcie środka trwałego do używania	132.000 zł	01	30
2. PK – miesięczny odpis amortyzacyjny: $(132.000 \text{ zł} \times 14\%) : 12 \text{ m-cy} =$	1.540 zł	40-0 50	07-1 49

III. Księgowania:

Konto 01 „Środki trwałe”	Konto 07-1 „Odpisy umorzeniowe środków trwałych”	Konto 30 „Rozliczenie zakupu”
(1) 132.000	1.540 (2)	132.000 (1)
Konto 40-0 „Amortyzacja”	Konto 49 „Rozliczenie kosztów”	Konto 50 „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”
(2) 1.540	1.540 (2)	(2) 1.540

IV. Ustalenie różnicy pomiędzy amortyzacją bilansową i podatkową:

- 1) miesięczna kwota amortyzacji bilansowej: 1.540 zł,
- 2) miesięczna kwota amortyzacji podatkowej: $(132.000 \text{ zł} \times 20\%) : 12 \text{ m-cy} = 2.200 \text{ zł}$.

Jednostka ustalając podstawę opodatkowania na koniec bieżącego okresu uwzględni w kosztach uzyskania przychodów amortyzację podatkową w kwocie: 2.200 zł, a nie kwotę: 1.540 zł jaka wynika z ksiąg rachunkowych.

Ponadto w tej sytuacji wystąpi przejściowa różnica między bilansową a podatkową wartością aktywów, o której mowa w art. 37 ustawy o rachunkowości. W przypadku gdy kwota amortyzacji podatkowej jest wyższa od bilansowej, wartość bilansowa środka trwałego jest wyższa od jego wartości podatkowej. Oznacza to, że występuje dodatnia różnica przejściowa, w związku z którą tworzy się rezerwę na odroczony podatek dochodowy. Rezerwę tę tworzą jednostki będące podatnikami podatku dochodowego, tj. rozliczające się na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Przy czym jednostki, których roczne sprawozdania finansowe nie podlegają obowiązkowi badania, mogą odstąpić od ustalania rezerw (także aktywów) z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

7. Wynagrodzenia wypłacane po terminie w ewidencji księgowej

Zapisy w ewidencji analitycznej do konta kosztów wynagrodzeń

Wynagrodzenia za dany miesiąc wypłacamy do 10. następnego miesiąca. Jeżeli są wypłacone terminowo zaliczamy je w koszty podatkowe miesiąca, którego dotyczą, a jeżeli nie, to księgujemy w nkup danego miesiąca i w następnym zaliczamy do kosztów podatkowych. Czy robić przeksięgowania z nkup na kup? Jeżeli tak, to jak to zaksięgować?

Dla celów bilansowych, zgodnie z zasadą memoriału, koszty wynagrodzeń, jak również związanych z ich wypłatą składek na ubezpieczenia społeczne, Fundusz Pracy oraz inne fundusze celowe ujmuje się w księgach rachunkowych miesiąca, którego one dotyczą. Nie ma znaczenia fakt, kiedy nastąpiła ich wypłata. Takie postępowanie wynika z zasady memoriału, określonej w art. 6 ust. 1 ustawy o rachunkowości. Oznacza to, że jeśli jednostka wynagrodzenia za dany miesiąc wypłaca do 10. dnia miesiąca następnego, to przykładowo wynagrodzenia za luty 2013 r. – mimo ich wypłaty w marcu 2013 r. – należy ująć w księgach rachunkowych lutego. Ta sama reguła dotyczy składek ZUS.

Wynagrodzenia wraz z obciążającymi pracodawcę składkami ZUS zalicza się do kosztów podstawowej działalności operacyjnej i ujmuje w księgach rachunkowych, zapisem:

- **Wn konto 40-4** „Wynagrodzenia”, 40-5 „Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia” lub konto zespołu 5,
- **Ma konto 23-0** „Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń”, 22 „Rozrachunki publicznoprawne”.

Dla celów podatkowych wynagrodzenia pracowników stanowią koszty uzyskania przychodów w miesiącu, za który są należne, pod warunkiem że zostały wypłacone lub postawione do dyspozycji w terminie wynikającym z przepisów prawa pracy, umowy lub innego stosunku prawnego łączącego strony (art. 15 ust. 4g updop oraz art. 22 ust. 6ba updof).

W przypadku niedotrzymania przez pracodawcę tego terminu do należności tych stosuje się art. 16 ust. 1 pkt 57 updop oraz art. 23 ust. 1 pkt 55 updof, co oznacza, że podlegać one będą zaliczeniu do kosztów w miesiącu, w którym zostały wypłacone lub postawione do dyspozycji pracownika.

W odniesieniu do składek na ubezpieczenia społeczne, FP i FGŚP od tych wynagrodzeń należy zaznaczyć, że składki te stanowią koszty uzyskania przychodów w miesiącu, za który wynagrodzenia są należne, pod warunkiem że zostaną opłacone (art. 15 ust. 4h updop oraz art. 22 ust. 6bb updof):

- z tytułu wynagrodzeń wypłacanych lub postawionych do dyspozycji w miesiącu, za który są należne – w terminie wynikającym z odrębnych przepisów,
- z tytułu wynagrodzeń wypłacanych lub postawionych do dyspozycji w miesiącu następnym, w terminie wynikającym z przepisów prawa pracy, umowy lub innego stosunku prawnego łączącego strony – nie później niż do 15 dnia tego miesiąca.

W przypadku uchybienia powyższymi terminom, do składek tych stosować należy art. 16 ust. 1 pkt 57a i ust. 7d updop oraz art. 23 ust. 1 pkt 55a i ust. 3d updof, co oznacza, że podlegać one będą zaliczeniu do kosztów nie wcześniej niż w miesiącu ich faktycznej zapłaty.

Z uwagi na inny moment zaliczenia do kosztów podatkowych i bilansowych wynagrodzeń wypłacanych po terminie i składek ZUS od tych wynagrodzeń zasadne jest wyodrębnienie w ewidencji analitycznej prowadzonej dla kosztów podstawowej działalności operacyjnej

(konta zespołu 4 i 5) kont służących ewidencji kosztów niestanowiących kosztów uzyskania przychodów.

Koszty wynagrodzeń i składek obciążających pracodawcę, które zgodnie z zasadą memoriału będą zaliczone do kosztów bilansowych miesiąca, którego dotyczą będą wówczas ujmowane na kontach analitycznych jako koszty niestanowiące kosztów uzyskania przychodów (nkup). Z kolei w miesiącu, w którym staną się kosztem uzyskania przychodów, zostaną przeksięgowane na konta analityczne służące ewidencji kosztów uzyskania przychodów (kup).

Ewidencja w księgach rachunkowych może być następująca:

1. Wynagrodzenie brutto na podstawie listy płac (w miesiącu, którego dotyczy):
 - **Wn konto 40-4/1** „Wynagrodzenia” lub konto zespołu 5 (w analityce: Wynagrodzenia – nkup),
 - **Ma konto 23-0** „Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń”.
2. Składki obciążające pracodawcę (w miesiącu, którego dotyczą):
 - **Wn konto 40-5/1** „Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia” lub konto zespołu 5 (w analityce: Ubezpieczenia społeczne – nkup),
 - **Ma konto 22** „Rozrachunki publicznoprawne”.
3. Przeksięgowanie wynagrodzenia do kosztów podatkowych:
 - **Wn konto 40-4/0** „Wynagrodzenia” lub konto zespołu 5 (w analityce: Wynagrodzenia),
 - **Ma konto 40-4/1** „Wynagrodzenia” lub konto zespołu 5 (w analityce: Wynagrodzenia – nkup).
4. Przeksięgowanie składek obciążających pracodawcę do kosztów podatkowych:
 - **Wn konto 40-5/0** „Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia” lub konto zespołu 5 (w analityce: Ubezpieczenia społeczne),
 - **Ma konto 40-5/1** „Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia” lub konto zespołu 5 (w analityce: Ubezpieczenia społeczne – nkup).

Przedstawiony sposób ewidencji powoduje zawyżenie obrotów na kontach kosztów. W celu zachowania czystości obrotów stosuje się więc zapis techniczny. Polega to na wprowadzeniu tej samej kwoty, ale ze znakiem minus, po stronie Wn i Ma odpowiedniego konta kosztów z dopiskiem „nkup”.

Jednostki prowadzące ewidencję kosztów wyłącznie w układzie funkcjonalnym mogą zaprowadzić ewidencję kosztów niestanowiących kosztów uzyskania przychodów w ramach odpowiednich kont zespołu 5.

8. Zasady ewidencji kosztów reklamy – odpowiedź Ministerstwa Finansów

Koszty reklamy mogą być rozliczane w czasie

W związku z licznymi pytaniami Czytelników nadsyłanymi do naszego Wydawnictwa odnośnie zasad ujęcia kosztów reklamy w księgach rachunkowych zwróciliśmy się z prośbą o wyjaśnienie do Ministerstwa Finansów. Najwięcej wątpliwości budził fakt czy wszystkie koszty reklamy wpływają na wynik w okresie ich poniesienia? Czy zasada ta dotyczy także kosztów reklamy, które są ponoszone np. w 2012 r., a dotyczą wyrobów, które będą sprzedawane w 2013 r. oraz gdy np. usługa reklamy będzie wykonana w 2013 r. (np. targi), a opłacona jest w 2012 r.?

W odpowiedzi na pytanie naszego Wydawnictwa Ministerstwo Finansów w piśmie z 1 października 2012 r. wyjaśniło:

„Generalnie koszty reklamy stanowią koszty okresu, w którym reklama miała miejsce. Dlatego w przedstawionej w pytaniu sytuacji, gdy koszty reklamy są ponoszone w 2012 r. i w tym roku ma miejsce kampania reklamowa, która dotyczy wyrobów gotowych sprzedawanych w 2013 r., koszty reklamy będą kosztami roku 2012 r. Inaczej sytuacja będzie wyglądała, gdy koszty reklamy zostały poniesione w roku 2012, a usługa reklamy będzie wykonana w roku 2013 (np. targi), wówczas będą obowiązywały regulacje art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (...), w myśl których jednostki dokonują czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów, jeżeli dotyczą one przyszłych okresów sprawozdawczych (...).”

Uwzględniając wyjaśnienia Ministerstwa Finansów ewidencja kosztów reklamy ponoszonych w 2012 r., a dotyczących wyrobów gotowych sprzedawanych w 2013 r. może przebiegać w sposób przedstawiony na przykładzie.

Przykład

Spółka z o.o. „A” w październiku 2012 r. zakupiła usługę opracowania, wydruku i kolportażu ulotek reklamowych dotyczących wyrobów, które będzie sprzedawała dopiero w 2013 r. Faktura za wykonaną usługę opiewała na kwotę brutto: 4.305 zł, w tym VAT: 805 zł. Kampania reklamowa będzie miała miejsce w 2012 r. Spółka prowadzi ewidencję kosztów na kontach zespołu 4 i 5. Koszty reklamy księguje na odrębnym koncie w 40-7 „Koszty reklamy” i równolegle na koncie 55 „Koszty zarządu”.

Ewidencja kosztów reklamy w księgach października 2012 r. będzie przebiegać w sposób następujący:

1. Zaliczenie usługi reklamowej w ciężar kosztów rodzajowych: 3.500 zł
 - **Wn konto 40-7 „Koszty reklamy”,**
 - **Ma konto 30 „Rozliczenie zakupu”.**
2. Równoległe obciążenie kosztów według funkcji: 3.500 zł
 - **Wn konto 55 „Koszty zarządu”,**
 - **Ma konto 49 „Rozliczenie kosztów”.**

W odniesieniu do kosztów reklamy, poniesionych w 2012 r., przy założeniu że usługa reklamy będzie wykonana w roku 2013 (np. targi), według wyjaśnień Ministerstwa Finansów będzie miał zastosowanie art. 39 ust. 1 ustawy o rachunkowości. Oznacza to, iż należy je rozliczać w czasie, dokonując czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów. Zasady rozliczania w czasie kosztów reklamy powinny być – naszym zdaniem – analogicznie jak innych kosztów dotyczących przyszłych okresów sprawozdawczych. Przypominamy, iż odpisy czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów mogą następować stosownie do upływu czasu lub wielkości świadczeń. Czas i sposób rozliczenia powinien być uzasadniony charakterem rozliczanych kosztów, z zachowaniem zasady ostrożności.

Przykład

Jednostka „X” wykupiła w październiku 2012 r. udział w targach, które odbędą się w czerwcu 2013 r. Koszt udziału w targach opiewał na kwotę: 3.600 zł netto. Jednostka prowadzi ewidencję kosztów na kontach zespołu 4 i 5. Koszty reklamy księguje na odrębnym koncie w 40-7 „Koszty reklamy” i równolegle na koncie 55 „Koszty zarządu”.

W księgach 2012 r. jednostka dokona następujących zapisów:

1. Zarachowanie kosztów reklamy w ciężar kosztów rodzajowych: 3.600 zł
 - **Wn konto 40-7** „Koszty reklamy”,
 - **Ma konto 30** „Rozliczenie zakupu”.
2. Równoległe przeniesienie kosztów do rozliczenia w czasie: 3.600 zł
 - **Wn konto 64-0** „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.

W następnym roku koszty udziału w targach zostaną rozliczone zapisem:

- **Wn konto 55** „Koszty zarządu”,
- **Ma konto 64-0** „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”.

W zależności od ustaleń jednostki w polityce rachunkowości może to nastąpić:

- 1) jednorazowym zapisem w miesiącu wykonania usługi, czyli w czerwcu 2013 r. (jeżeli koszt w ocenie jednostki jest nieistotny) lub
- 2) miesięcznie, rozliczając odpowiednią kwotę od stycznia do grudnia 2013 r. (np. 300 zł miesięcznie).

Koszty reklamy ponoszone przez deweloperów nie stanowią elementu kosztu wytworzenia

Kolejne pytanie, z którym zwróciliśmy się do Ministerstwa Finansów dotyczyło kwestii czy u dewelopera realizującego jedno zadanie inwestycyjne, koszty reklamy tego zadania będą kosztami bezpośrednimi (organy podatkowe wyjaśniają, że dla celów podatkowych będą to koszty bezpośrednie).

Ministerstwo Finansów w piśmie z 1 października 2012 r., o którym mowa wcześniej, w odpowiedzi na pytanie odnośnie kosztów reklamy u deweloperów wyjaśniło:

„(...) Odnosząc się do ponoszonych kosztów usług reklamy przez deweloperów (w każdym przypadku, również w przypadku deweloperów powołanych do realizacji jednego przedsięwzięcia deweloperskiego) – co do zasady zgodnie z przepisami o rachunkowości – są one kosztami okresu i nie stanowią elementu kosztu wytworzenia.”

Dodajmy, że również według projektu stanowiska Komitetu Standardów Rachunkowości „Działalność deweloperska” nie zalicza się do kosztów wytworzenia przedsięwzięcia deweloperskiego kosztów: informacji i promocji przedmiotów przedsięwzięcia deweloperskiego, marketingu, reklamy i sprzedaży, w tym prowizji sprzedawców i pośredników utrzymania nieruchomości ponoszonych po jej wybudowaniu. Obciążają one koszty i wynik finansowy okresu ich poniesienia. Dotyczy to także deweloperów powołanych do realizacji jednego przedsięwzięcia deweloperskiego (spółki celowe).

9. Koszty zarządu w jednostkach prowadzących działalność gospodarczą

9.1. Wydatki zaliczane do kosztów zarządu

Ustawa o rachunkowości nie definiuje pojęcia kosztów zarządu, wskazuje jedynie w art. 28 ust. 3 pkt 2, że kosztów ogólnego zarządu, które nie są związane z doprowadzeniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje na dzień wyceny, nie zalicza się do kosztów wytworzenia produktu (wyrobu gotowego, usługi). Koszty zarządu dzieli się na dwie grupy:

1) koszty administracyjno-gospodarcze, do których zalicza się m.in.:

- a) płace i narzuty na płace pracowników zarządu,
- b) koszty biurowe (materiały biurowe, opłaty telekomunikacyjne, koszty archiwizacji danych, obsługi rachunkowej itp.),
- c) koszty podróży służbowych pracowników zarządu,
- d) koszty szkoleń pracowników zarządu,
- e) opłaty za usługi i świadczenia związane z administrowaniem przedsiębiorstwa,
- f) tzw. podatki kosztowe (np. podatek od nieruchomości budynku zarządu),
- g) koszty reprezentacji;

2) koszty ogólnogospodarcze, które obejmują m.in.:

- a) koszty komórek, których – ze względu na ich wielkość – nie wyodrębniono jako wydziałów produkcji pomocniczej, np.: magazyny ogólnozakładowe, laboratoria, bocznice kolejowe,
- b) koszty funkcji pełnionych przez jednostkę gospodarczą jako całość, a w szczególności: ochrony mienia, szkoleń, bezpieczeństwa i higieny pracy, racjonalizacji i wynalazczości, dowozu pracowników,
- c) koszty utrzymania budynków i pomieszczeń.

Do kosztów ogólnego zarządu nie zalicza się kosztów związanych z utrzymaniem obiektów działalności socjalnej oraz obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych (tj. amortyzacji, remontów i konserwacji, usług sprzątania, opłat za zużycie energii elektrycznej, gazu, wody, ogrzewania, wynagrodzeń pracowników obsługi).

Koszty zarządu wyodrębnia się z reguły w każdej jednostce prowadzącej księgi rachunkowe, przede wszystkim w sytuacji, gdy:

- przedmiotem działalności statutowej jednostki są różne pod względem branżowym rodzaje i odmiany działalności podstawowej,
- zakres prowadzonej działalności gospodarczej jest bardzo szeroki, a zwłaszcza gdy w ramach jednej jednostki statutowej wyodrębnia się placówki gospodarcze, rodzaje i odmiany działalności w celu ustalenia dla każdej z nich wyniku finansowego ze sprzedaży produktów lub towarów,
- w skład jednostki statutowej wchodzi samobilansujące oddziały (zakłady).

Wyodrębnienie kosztów zarządu nie jest konieczne w małych jednostkach prowadzących tylko jedną odmianę działalności gospodarczej.

Na jakim koncie prowadzi się ewidencję kosztów zarządu?

W każdej jednostce, w której zachodzi konieczność wyodrębniania w ewidencji księgowej kosztów zarządu, ewidencja ta powinna być prowadzona na przeznaczonym tylko do tego celu koncie syntetycznym – 55 „Koszty zarządu”. Powoduje to, że ewidencja kosztów działalności operacyjnej w jednostkach wyodrębniających koszty zarządu może być prowadzona jednym z dwóch sposobów:

- 1) tylko według funkcji – z zastosowaniem wyłącznie kont zespołu 5 lub
- 2) jednocześnie w układzie rodzajowym – na kontach zespołu 4 (40 i 49) i funkcjonalnym na kontach zespołu 5.

Koszty zarządu mogą być ujmowane w księgach rachunkowych w podziale na dwie grupy, tj.: koszty administracyjno-gospodarcze (np. konto 55-1) oraz koszty ogólnogospodarcze (np. konto 55-2). Podział ten może być rozszerzony o konta analityczne, np. wynagrodzenia członków zarządu (konto 55-1/1), koszty podróży służbowych (konto 55-1/2), koszty reprezentacji (konto 55-1/3).

W niewielkich jednostkach podział kosztów zarządu na koszty administracyjno-gospodarcze oraz koszty ogólnogospodarcze może być niecelowy. Dla potrzeb analizy kosztów wystarczy ujęcie tych kosztów, np. ze szczegółowością określoną dla kont zespołu 4.

Czy koszty zarządu mogą być w trakcie roku rozliczane jako składnik kosztu sprzedaży wyrobów lub towarów?

TAK. Koszty zarządu mogą być w trakcie roku rozliczane jako składnik kosztu własnego sprzedaży produktów, a jeżeli jednostka prowadzi działalność handlową – jako składnik kosztu sprzedaży towarów. W takim przypadku koszty zarządu po zakończeniu każdego miesiąca przenoszone są odpowiednio w ciężar konta 70-1 „Koszt sprzedanych produktów” bądź 73-1 „Wartość sprzedanych towarów w cenach zakupu (nabycia)”, zapisem:

- **Wn konto 70-1** „Koszt sprzedanych produktów” lub 73-1 „Wartość sprzedanych towarów w cenach zakupu (nabycia)”,
- **Ma konto 55** „Koszty zarządu”.

Stosowanie powyższego rozwiązania nie jest obligatoryjne. Wymaga autonomicznej decyzji kierownika jednostki, potwierdzającej przyjęcie go do stosowania, poprzez odpowiedni zapis w polityce rachunkowości.

Przyjęcie rozwiązania polegającego na zaliczaniu kosztów zarządu do kosztu własnego sprzedaży powoduje komplikacje przy sporządzaniu rachunku zysków i strat zarówno w postaci kalkulacyjnej, jak i porównawczej.

Jednostka, która przyjęła do stosowania zasadę rozliczania kosztów zarządu jako składnika kosztu własnego sprzedaży produktów bądź towarów, sporządzając rachunek zysków i strat powinna pamiętać, iż:

- 1) w wersji kalkulacyjnej rachunku zysków i strat ustawa o rachunkowości (w załączniku nr 1) wymaga wykazania odrębnie kosztów ogólnego zarządu,
- 2) w wersji porównawczej rachunku zysków i strat koszty zarządu ujęte na koncie 73-1, uprzednio zaksięgowane na kontach zespołu 4 i 5, przenosi się na koniec roku obrotowego na konto 49 (**Wn konto 49, Ma konto 73-1**). Oznacza to, że przed przeksięgowaniem na koniec roku obrotowego salda konta 73-1 „Wartość sprzedanych towarów w cenach zakupu (nabycia)” na wynik finansowy (**Wn konto 86, Ma konto 73-1**), należy z tego konta wyodrębnić koszty zarządu i odnieść na konto 49.

Jeżeli jednostka uznaje za celowe badanie rentowności poszczególnych rodzajów działalności podstawowej, koszty zarządu mogą być statystycznie (w sposób pozaksięgowy) rozliczane na te kierunki działania, nie komplikując zapisów księgowych.

9.2. Rozliczanie kosztów zarządu w przypadku prowadzenia różnych odmian działalności

Metodą kalkulacji stosowaną do rozliczania kosztów zarządu jest metoda kluczy podziałowych. Jednym z częściej stosowanych rozwiązań jest rozliczanie kosztów zarządu w stosunku do możliwie stałej i dużej podstawy, dzięki czemu narzut tych kosztów jest niewrażliwy na doraźne wahania tej podstawy. Najczęściej stosowanymi w praktyce kluczami rozliczeniowymi kosztów zarządu są:

- a) robocizna bezpośrednia,
- b) koszty przerobu,
- c) koszt wytworzenia,
- d) przychody ze sprzedaży.

Przykład

I. Założenia:

1. Jednostka, która prowadzi dwa rodzaje działalności: handlową i produkcyjną, przyjęła do stosowania zasadę rozliczania kosztów zarządu, jako składnika kosztu własnego sprzedaży produktów oraz towarów. Za klucz rozliczeniowy tych kosztów przyjęła przychody ze sprzedaży.
2. W okresie sprawozdawczym jednostka uzyskała przychód ze sprzedaży:
 - a) towarów w kwocie: 180.000 zł,
 - b) wyrobów w kwocie: 245.000 zł.
3. Koszty zarządu poniesione w tym okresie sprawozdawczym wynosiły: 75.000 zł.
4. Wartość sprzedanych towarów według ceny ich zakupu wynosiła: 100.000 zł, zaś koszt wytworzenia sprzedanych wyrobów wynosił: 220.000 zł.
5. Jednostka sporządza rachunek zysków i strat w wersji porównawczej.

II. Kalkulacja narzutu kosztów zarządu:

$$\text{Współczynnik narzutu kosztów zarządu} = \frac{\text{Koszty zarządu}}{\text{Liczba jednostek klucza rozliczeniowego}} = \frac{75.000 \text{ zł}}{180.000 \text{ zł} + 245.000 \text{ zł}} = 0,17647$$

Obciążenie poszczególnych rodzajów działalności odpowiednią wielkością kosztów zarządu:

- 1) działalność handlowa: $180.000 \text{ zł} \times 0,17647 = 31.765 \text{ zł}$,
- 2) działalność produkcyjna: $245.000 \text{ zł} \times 0,17647 = 43.235 \text{ zł}$.

III. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – rozliczenie kosztów zarządu:			
a) koszty przypadające na sprzedane towary	31.765 zł	73-1	55
b) koszty przypadające na sprzedane wyroby	43.235 zł	70-1	55

IV. Księgowania:

Konto 55 „Koszty zarządu”				Konto 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”				Konto 73-1 „Wartość sprzedanych towarów w cenach zakupu (nabycia)”			
(S.p.)	75.000	31.765	(1a)	(S.p.)	220.000			(S.p.)	100.000		
		43.235	(1b)	(1b)	43.235			(1a)	31.765		

W celu prawidłowego sporządzenia rachunku zysków i strat w wersji porównawczej jednostka, o której mowa w przykładzie, przed przeksięgowaniem na koniec roku obrotowego salda konta 73-1 „Wartość sprzedanych towarów w cenach zakupu (nabycia)” na wynik finansowy (**Wn konto 86, Ma konto 73-1**) powinna wyodrębnić koszty zarządu i odnieść je na konto 49, zapisem: **Wn konto 49, Ma konto 73-1**.

10. Przychody ze sprzedaży usług obejmujące wartość materiałów zużytych do wykonania tych usług

W cenę świadczonych przez nas usług wliczamy wartość materiałów zużytych do wykonania usługi. Czy wystawiane przez nas faktury sprzedaży należy rozбивać na sprzedaż usług i sprzedaż materiałów i ewidencjonować na różnych kontach przychodów?

Do przychodów ze sprzedaży usług zalicza się kwoty należne w cenach sprzedaży netto – bez podatku od towarów i usług – w tym także wkalkulowaną w cenę usługi wartość materiałów zużytych do wykonania danej usługi.

Do wartości usług nie wlicza się natomiast wartości przedmiotów podlegających naprawie oraz wartości materiałów powierzonych przez usługobiorcę – z wyjątkiem materiałów odsprzedanych jednostce przez usługobiorcę.

Do przychodów działalności usługowej zalicza się również wpływy i kwoty należne ze sprzedaży produktów wykonywanych przez usługodawcę na zamówienie klienta, np. wykonane meble. W tym przypadku za usługę uważa się pełną wartość wykonanego produktu, łącznie z wartością materiałów będących własnością usługodawcy oraz wkalkulowany w cenę produktu zysk jednostki świadczącej usługi.

Ewidencję przychodów ze sprzedaży usług, wchodzących w zakres działalności gospodarczej danej jednostki, prowadzi się na koncie 70-0 „Sprzedaż usług”.

Oznacza to, że na powyższym koncie zaewidencjonowane zostaną uzyskane przez jednostkę przychody ze sprzedaży usług łącznie z wartością materiałów zużytych do wykonania tych usług (bez rozbijania na sprzedaż usług i materiałów).

Wystawiane przez usługodawcę faktury mogą zostać wprowadzone do ksiąg rachunkowych, zapisem:

- a) wartość sprzedaży netto:
 - **Ma konto 70-0** „Sprzedaż usług”,
- b) VAT należny:
 - **Ma konto 22-2** „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”,
- c) wartość brutto (należność od usługobiorcy):
 - **Wn konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”.

Zużywane do wykonania usługi materiały pobierane są z magazynu. Czy koszt tych materiałów należy w tej sytuacji ewidencjonować bezpośrednio na koncie zespołu 7, czy najpierw w koszty operacyjne na kontach zespołu 4 i 5, a potem na odpowiednie konto zespołu 7?

Rozchód materiałów z magazynu (zużytych do wykonania usługi) należy rozliczyć zgodnie z przyjętym przez jednostkę systemem rachunku kosztów. W przypadku ewidencji kosztów na kontach zespołu 4 i 5, wydanie materiałów z magazynu ujmowane będzie zapisami:

- **Wn konto 40** „Koszty według rodzajów”
(w analityce: Zużycie materiałów),
- **Ma konto 31** „Materiały”

oraz równolegle:

- **Wn konto 50** „Koszty działalności podstawowej – usługowej”,
- **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.

Rzeczywisty koszt wytworzenia usługi sprzedanej, zgromadzony na koncie 50 przeksięgowywany jest następnie na konto 70-1, zapisem:

- **Wn konto 70-1** „Koszt sprzedanych produktów”,
- **Ma konto 50** „Koszty działalności podstawowej – usługowej”.

11. Korekta przychodów ze sprzedaży na przełomie roku

W księgach którego roku ująć kwotę wynikającą z faktury korygującej, wystawionej w styczniu 2013 r., zmniejszającej przychód ze sprzedaży dokonanej w grudniu roku poprzedniego?

Przepisy prawa bilansowego nie określają zasad oraz momentu dokonywania korekt przychodów, tj. czy przychód należy skorygować w dacie wystawienia faktury korygującej, czy też w dacie powstania przychodu. Z art. 42 ust. 2 ustawy o rachunkowości wynika, iż wynik na działalności operacyjnej obejmuje przychody netto z uwzględnieniem wszelkich rabatów, opustów i innych zwiększeń lub zmniejszeń. Z kolei – stosownie do przepisów art. 54 ust. 1 ustawy o rachunkowości – jeżeli po sporządzeniu rocznego sprawozdania finansowego, a przed jego zatwierdzeniem, jednostka otrzymała informacje o zdarzeniach, które mają istotny wpływ na to sprawozdanie, powinna ona odpowiednio zmienić to sprawozdanie, dokonując jednocześnie odpowiednich zapisów w księgach rachunkowych roku obrotowego, którego sprawozdanie finansowe dotyczy.

Uwzględniając powyższe przepisy można przyjąć, że korekty przychodów, jakie nastąpiły na przełomie roku do dnia zamknięcia ksiąg rachunkowych, ujmują się w księgach roku, w którym powstał przychód. Faktura korygująca powinna mieć wpływ na przychody należne, określone w fakturze podstawowej, bowiem dotyczy ona uprzednio wykazanych przychodów. Ponadto korekta jest sposobem naprawienia, urealnienia ewidencji wcześniejszego zdarzenia.

Jeżeli faktura korygująca wystawiona w styczniu 2013 r. (niezależnie od powodu jej wystawienia) odnosi się do przychodów 2012 r., to powinna być ujęta w księgach rachunkowych roku 2012. W konsekwencji, w sprawozdaniu finansowym sporządzonym za 2012 r. korekta spowoduje zmniejszenie lub zwiększenie przychodów ze sprzedaży oraz należności.

Warto w tym miejscu dodać, iż w przypadku gdy korekta „in minus” dotyczy dostawy już w całości opłaconej, spowoduje ona powstanie nadpłaty należności, którą wykazuje się po stronie pasywów w pozycji B.III.2 lit. i) „Zobowiązania krótkoterminowe wobec pozostałych jednostek – inne”.

Korektę przychodów ze sprzedaży w księgach 2012 r., tj. roku, w którym przychody te powstały, można ująć na podstawie faktury korygującej wystawionej w 2013 r. w sposób prezentowany poniżej.

Rodzaj korekty	Sposób ujęcia w księgach rachunkowych
Korekta zmniejszająca przychód („in minus”)	a) wartość w cenach sprzedaży netto – Wn konto 70-0 „Sprzedaż produktów”, 73-0 „Sprzedaż towarów”, 74-0 „Sprzedaż materiałów i opakowań”, b) zmniejszenie VAT należnego – Wn konto 22-2 „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego” (w analityce: VAT należny do rozliczenia w późniejszym terminie), c) uznanie nabywcy wartością w cenach sprzedaży brutto – Ma konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami”

Korekta zwiększająca przychód („in plus”)	a) wartość w cenach sprzedaży netto – Ma konto 70-0 „Sprzedaż produktów”, 73-0 „Sprzedaż towarów”, 74-0 „Sprzedaż materiałów i opakowań”, b) zwiększenie VAT należnego – Ma konto 22-2 „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego” (w analityce: VAT należny do rozliczenia w późniejszym terminie), c) obciążenie nabywcy wartością w cenach sprzedaży brutto – Wn konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami”
---	--

W sytuacji gdy korekta związana jest z reklamacją i nastąpi zwrot reklamowanych produktów, towarów lub materiałów, korekta spowoduje odpowiednie zwiększenie zapasu oraz zmniejszenie kosztu sprzedaży. Z uwagi na fakt, iż na dzień bilansowy reklamowany towar (produkt, materiał) znajduje się poza jednostką, w księgach danego roku dokonuje się następujących zapisów:

- **Wn konto 60-0/2** „Produkty gotowe poza jednostką”, 33-8 „Towary poza jednostką”, 31-1/2 „Materiały poza jednostką”,
- **Ma konto 70-1** „Koszt sprzedanych produktów”, 73-1 „Wartość sprzedanych towarów w cenach zakupu (nabycia)”, 74-1 „Wartość sprzedanych materiałów i opakowań”.

Natomiast przyjęcie w następnym roku zwróconych produktów, towarów lub materiałów do magazynu, np. na podstawie dokumentu Pz, ujmuje się zapisem:

- **Wn konto 60-0/1** „Produkty gotowe w magazynie”, 33-0 „Towary w magazynie”, 31-1/1 „Materiały w magazynie”,
- **Ma konto 60-0/2** „Produkty gotowe poza jednostką”, 33-8 „Towary poza jednostką”, 31-1/2 „Materiały poza jednostką”.

12. Czy można kompensować przychody i koszty działalności operacyjnej?

Nasza spółka z o.o. prowadzi działalność w zakresie gier na automatach o niskich wygranych. W sprawozdaniu finansowym dokonaliśmy kompensaty przychodów z wpłat do automatów z kosztami dotyczącymi wypłat z automatów. Różnicę powstałą z kompensaty wykazaliśmy w rachunku zysków i strat w pozycji „Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi”. Czy nasze postępowanie jest zgodne z ustawą o rachunkowości?

Spółka z o.o., jako spółka kapitałowa posiadająca osobowość prawną, ma obowiązek prowadzić księgi rachunkowe i sporządzać sprawozdanie finansowe zgodnie z ustawą o rachunkowości.

Według zasady indywidualnej wyceny, określonej w art. 7 ust. 3 ustawy o rachunkowości, wartość poszczególnych składników aktywów i pasywów, przychodów i związanych z nimi kosztów, jak też zysków i strat nadzwyczajnych ustala się oddzielnie. Nie można kompensować ze sobą wartości różnych co do rodzaju aktywów i pasywów, przychodów i kosztów związanych z nimi oraz zysków i strat nadzwyczajnych. Zgodnie z tą zasadą powyższe kategorie powinny być wykazywane w tzw. „szyku rozwartym”. Ustawa nie przewiduje ich dobrowolnego kompensowania. Istotą zakazu kompensat jest m.in. wykazywanie w pełnej wartości poszczególnych operacji gospodarczych, a nie jedynie ich różnicy. Dotyczy to także przychodów i kosztów działalności operacyjnej.

Ustawa o rachunkowości w swoich regulacjach wskazuje tytuły możliwe do skompensovania i prezentowania per saldo w sprawozdaniu finansowym. Zdarzeniami takimi są np.:

- 1) wynik na sprzedaży papierów wartościowych (a nie ich cena sprzedaży i cena nabycia),
- 2) wynik ze zbycia środków trwałych (a nie ich wartość uzyskana ze sprzedaży, pomniejszona o wartość księgową netto),
- 3) nadwyżka dodatnich różnic kursowych nad ujemnymi i odwrotnie.

Pytająca spółka z o.o. powinna w rachunku zysków i strat prezentować oddzielnie generowane zarówno przychody, jak i koszty działalności w zakresie gier na automatach o niskich wygranych. Fakt, iż finalnie działalność ta nie przyniesie straty, nie ma w tym przypadku znaczenia.

II. POZOSTAŁE PRZYCHODY I KOSZTY OPERACYJNE

1. Charakterystyka przychodów oraz kosztów zaliczanych do pozostałej działalności operacyjnej

Pozostałe przychody i koszty operacyjne oznaczają koszty i przychody związane w sposób pośredni z zasadniczą działalnością jednostki. Ustawa o rachunkowości podaje katalog kosztów i przychodów, które jednostka może ująć w księgach rachunkowych jako pozostałe koszty i przychody operacyjne. Zalicza się do nich w szczególności koszty i przychody związane:

- z działalnością socjalną,
- ze zbyciem środków trwałych, środków trwałych w budowie, wartości niematerialnych i prawnych, a także nieruchomości oraz wartości niematerialnych i prawnych zaliczonych do inwestycji,
- z utrzymaniem nieruchomości oraz wartości niematerialnych i prawnych zaliczonych do inwestycji, w tym także z aktualizacją wartości tych inwestycji, jak również z ich przekwalifikowaniem odpowiednio do środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, jeżeli do wyceny inwestycji przyjęto cenę rynkową bądź inaczej określoną wartość godziwą,
- z odpisaniem należności i zobowiązań przedawnionych, umorzonych, nieściągalnych, z wyjątkiem należności i zobowiązań o charakterze publicznoprawnym nieobciążających kosztów,
- z utworzeniem i rozwiązywaniem rezerw, z wyjątkiem rezerw związanych z operacjami finansowymi,
- z odpisami aktualizującymi wartość aktywów i ich korektami, z wyjątkiem odpisów obciążających koszty finansowe,
- z odszkodowaniami i karami,
- z przekazaniem lub otrzymaniem nieodpłatnie, w tym w drodze darowizny aktywów, a także środków pieniężnych na inne cele niż dopłaty do cen sprzedaży, nabycie lub wytworzenie środków trwałych, środków trwałych w budowie albo wartości niematerialnych i prawnych.

Jak widać, na podstawie wyżej przedstawionej listy, zbiór zdarzeń zaliczanych do pozostałej działalności operacyjnej jest bardzo szeroki i różnorodny.

Podkreślenia wymaga fakt, że wymienione wyżej pozycje, które jednostki powinny zaliczać do pozostałych kosztów i przychodów operacyjnych, nie stanowią zamkniętego katalogu. Przedsiębiorstwa mogą również ujmować w pozostałych kosztach i przychodach operacyjnych inne koszty i przychody, które nie są bezpośrednio związane z ich działalnością operacyjną, na przykład przepadek wadium przetargowego, skutki kradzieży, skutki wypadków środków transportu, otrzymane odszkodowania od towarzystw ubezpieczeniowych.

Innym ważnym aspektem ujęcia kosztów i przychodów w pozostałej działalności operacyjnej jest przestrzeganie rachunkowej zasady ostrożności, która przejawia się w tym, iż w księgach rachunkowych należy wykazać jedynie niewątpliwe pozostałe przychody operacyjne oraz wszystkie poniesione koszty operacyjne.

Określenie „niewątpliwe przychody” odnosi się do przychodów już opłaconych, lub których realizacja jest pewna.

Wyrażenie „wszystkie poniesione koszty” jest związane z ujmowaniem w księgach rachunkowych danego roku obrotowego wszystkich poniesionych kosztów lub wymagających poniesienia w danym roku, o których jednostka uzyskała informacje o ich przeniesieniu do dnia zamknięcia ksiąg rachunkowych.

2. Konta służące do ewidencji pozostałej działalności operacyjnej

Do ewidencji pozostałych kosztów operacyjnych oraz pozostałych przychodów operacyjnych służą dwa konta, odrębne do ewidencji przychodów i osobne do ewidencji kosztów:

- **konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne”,
- **konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”.

Po stronie Ma konta 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne” księguje się wszystkie powstałe przychody związane pośrednio z podstawową działalnością jednostki, między innymi przychody z tytułu sprzedaży lub likwidacji środków trwałych, przychody z tytułu najmu lub dzierżawy środków trwałych, gdy najem nie jest podstawową działalnością przedsiębiorstwa, otrzymanie odszkodowań, darowizn i wiele innych. Po stronie Wn tego konta ujmuje się jedynie korekty zarachowanych wcześniej przychodów.

Konto 76-0 w ciągu roku obrotowego może wykazywać tylko saldo kredytowe, które z końcem roku obrotowego przenosi się na stronę Ma konta 86 „Wynik finansowy”.

Po stronie Wn konta 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne” ujmuje się wszystkie powstałe w danym roku obrotowym koszty związane pośrednio z podstawową działalnością jednostki, między innymi wartość ewidencyjną netto sprzedanych lub zlikwidowanych środków trwałych, poniesione kary, grzywny i odszkodowania oraz wiele innych. Po stronie Ma tego konta księguje się jedynie korekty uprzednio zarachowanych po stronie Wn kosztów.

Konto 76-1 w ciągu roku obrotowego wykazuje saldo debetowe, które na koniec roku zostaje przeksięgowane na stronę Wn konta 86 „Wynik finansowy”.

Ze względu na różnorodność zdarzeń, które mogą obejmować pozostałe przychody i koszty operacyjne wskazane jest tworzyć konta analityczne do konta 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne” oraz 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”, aby zapewnić sobie sprawny dostęp do danych niezbędnych dla celów kontroli, sporządzania rachunku zysków i strat, rachunku przepływów pieniężnych czy deklaracji podatkowych.

3. Prezentacja pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych w rachunku zysków i strat

W zależności od stosowanego przez jednostkę wariantu rachunku zysków i strat pozostałe przychody i koszty operacyjne prezentowane są następująco:

- 1) **wariant kalkulacyjny:** w wierszu G prezentuje się pozostałe przychody operacyjne, a w wierszu H – pozostałe koszty operacyjne,
- 2) **wariant porównawczy:** w wierszu D prezentuje się pozostałe przychody operacyjne, a w wierszu E – pozostałe koszty operacyjne.

Bez względu na wariant rachunku zysków i strat pozostałe przychody i koszty operacyjne dzieli się w rachunku zysków i strat w zaprezentowany poniżej sposób.

Pozostałe przychody operacyjne wykazuje się w podziale na:

- zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych,
- dotacje,
- inne przychody operacyjne.

Pozostałe koszty operacyjne wykazuje się w podziale na:

- stratę ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych,
- aktualizację wartości aktywów niefinansowych,
- inne koszty operacyjne.

Poszczególne pozycje pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych zostaną omówione w kolejnych punktach opracowania.

4. Sprzedaż środka trwałego sfinansowanego z dotacji

Postanowiliśmy sprzedać środek trwały, którego zakup sfinansowany został z dotacji. W jaki sposób powinna przebiegać ewidencja tej sprzedaży?

Ewidencja sprzedaży środka trwałego, którego zakup sfinansowany został z dotacji (w całości lub w części), powinna przebiegać według zasad ogólnych. Oznacza to, że koszty i przychody związane ze zbyciem tego środka trwałego – jako koszty i przychody związane pośrednio z działalnością operacyjną jednostki – powinny zostać zaliczone odpowiednio do pozostałych kosztów i przychodów operacyjnych (art. 3 ust. 1 pkt 32 lit. b ustawy o rachunkowości).

Tym samym uzyskany ze sprzedaży przedmiotowego środka trwałego przychód podlegać będzie ujęciu na koncie 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne”, natomiast koszty związane z jego sprzedażą – w tym nieumorzona wartość początkowa tego składnika majątku (tj. wartość w części niepokrytej odpisami amortyzacyjnymi) – ewidencjonowane będą na koncie 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”.

Należy jednak pamiętać, że w sytuacji gdy zakup środka trwałego został w całości lub w części sfinansowany z dotacji, kwotę tej dotacji zalicza się – na podstawie art. 41 ust. 2 ustawy o rachunkowości – do rozliczeń międzyokresowych przychodów. Zaliczone do rozliczeń międzyokresowych przychodów kwoty zwiększają następnie stopniowo pozostałe przychody operacyjne, równolegle do odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych od tych środków trwałych.

W przypadku sprzedaży środka trwałego sfinansowanego z dotacji przed zakończeniem amortyzacji – tzn. gdy dotacja nie została jeszcze rozliczona – nierozliczoną kwotę widniejącą na koncie rozliczeń międzyokresowych przychodów należy zaliczyć do pozostałych przychodów operacyjnych, zapisem:

- **Wn konto 84** „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”,
- **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne”.

Przykład

I. Założenia:

1. W marcu 2013 r. jednostka sprzedała środek trwały, którego zakup został częściowo sfinansowany z dotacji. Faktura dokumentująca sprzedaż środka trwałego opiewała na kwotę brutto: 12.300 zł (w tym VAT: 2.300 zł). Wartość początkowa środka trwałego wynosiła: 41.000 zł, dotychczasowe odpisy amortyzacyjne: 34.000 zł, wartość nieumorzona: 7.000 zł.
2. Wartość początkowa ww. środka trwałego została w 80% sfinansowana z dotacji. Kwota dotacji wyniosła: 32.800 zł. Wpływ dotacji zaksięgowano na koncie 84. Do momentu sprzedaży, równoległe do odpisów amortyzacyjnych, zarachowano do pozostałych przychodów operacyjnych kwotę: $34.000 \text{ zł} \times 80\% = 27.200 \text{ zł}$. Na dzień sprzedaży środka trwałego na koncie 84 pozostała nierozliczona kwota: 5.600 zł.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. FS – sprzedaż środka trwałego:			
a) łączna kwota należności	12.300 zł	24	
b) VAT należny	2.300 zł		22-2
c) wartość w cenie sprzedaży netto	10.000 zł		76-0
2. LT – rozchód środka trwałego w związku z jego sprzedażą:			
a) wartość początkowa	41.000 zł		01
b) dotychczasowe umorzenie	34.000 zł	07-1	
c) wartość nieumorzona	7.000 zł	76-1	
3. PK – przeksięgowanie nierozliczonej kwoty dotacji z konta 84 na konto pozostałych przychodów operacyjnych	5.600 zł	84	76-0

III. Księgowania:

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki”		Konto 22-2 „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”		Konto 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne”	
(1a)	12.300		2.300 (1b)		10.000 (1c)
					5.600 (3)
Konto 07-1 „Odpisy umorzeniowe środków trwałych”		Konto 01 „Środki trwałe”		Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”	
(2b)	34.000	34.000 (S.p.)	(S.p.) 41.000	41.000 (2a)	(2c) 7.000

Konto 84 „Rozliczenia
międzyokresowe przychodów”

(3)	5.600	5.600 (S.p.)
-----	-------	--------------

5. Przychody i koszty ze zbycia nieruchomości inwestycyjnej

Czy sprzedaż nieruchomości zaliczonej do inwestycji księguje się do przychodów finansowych? Jak ująć tę sprzedaż w księgach rachunkowych?

Przychody i koszty związane ze zbyciem nieruchomości zaliczonych do inwestycji zalicza się – zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 32 lit. b) ustawy o rachunkowości – do pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych.

Nieruchomości inwestycyjne to aktywa posiadane przez jednostkę w celu osiągnięcia z nich korzyści ekonomicznych wynikających przede wszystkim z przyrostu wartości tych aktywów. Chodzi tutaj o te nieruchomości, które nie są użytkowane przez jednostkę, lecz są przez nią posiadane w celu osiągnięcia wyżej wymienionych korzyści.

Przychód ze sprzedaży nieruchomości zaliczonej przez jednostkę do inwestycji ujmuje się w księgach rachunkowych, zapisem:

- a) wartość inwestycji w cenie sprzedaży netto (przychód ze sprzedaży):
 - **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne”,
- b) VAT należny, jeśli wystąpi:
 - **Ma konto 22-2** „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”,
- c) wartość należności (cena sprzedaży brutto):
 - **Wn konto 24** „Pozostałe rozrachunki”.

Natomiast ewidencja księgowa kosztu sprzedaży nieruchomości zaliczonej do inwestycji będzie zależała od przyjętego sposobu wyceny tej nieruchomości opisanego w polityce rachunkowości jednostki.

Jak wynika z art. 28 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości, przynajmniej na dzień bilansowy inwestycje w nieruchomości wycenia się według:

- 1) zasad przyjętych dla środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych – co oznacza wykazanie na dzień bilansowy wartości nieruchomości inwestycyjnej w cenie nabycia pomniejszonej o dokonane odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, albo
- 2) ceny rynkowej bądź też inaczej określonej wartości godziwej – to znaczy, że na dzień bilansowy jednostka aktualizuje wartość nieruchomości do jej aktualnej ceny rynkowej na przykład w oparciu o wycenę rzeczoznawcy.

Operacje gospodarcze związane ze zmianą wartości nieruchomości inwestycyjnej mogą przedstawiać się następująco:

- 1) odpisy umorzeniowe nieruchomości inwestycyjnej wycenianej według zasad przyjętych dla środków trwałych:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
 - **Ma konto 07-3** „Odpisy umorzeniowe inwestycji w nieruchomości”,
- 2) w przypadku wyceny według ceny rynkowej lub inaczej określonej wartości godziwej:
 - a) wzrost wartości nieruchomości inwestycyjnej:
 - **Wn konto 04** „Inwestycje w nieruchomości i prawa”,
 - **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne”,
 - b) spadek wartości nieruchomości inwestycyjnej:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
 - **Ma konto 04** „Inwestycje w nieruchomości i prawa”.

Podkreślić należy, że jednostka przyjmująca w odniesieniu do nieruchomości inwestycyjnej zasadę wyceny według ceny rynkowej albo inaczej określonej wartości godziwej, nie uwzględnia w wartości tej inwestycji kosztów utraty wartości spowodowanej używaniem, czy upływem czasu (czyli odpisów amortyzacyjnych) ze względu na to, iż cena rynkowa oraz wartość godziwa już uwzględniają utratę wartości.

Wyksięgowanie nieruchomości inwestycyjnej z ewidencji bilansowej z tytułu jej sprzedaży może przebiegać następującymi zapisami:

- 1) w przypadku wyceny według ceny nabycia (zakupu) lub kosztu wytworzenia:
 - a) dotychczasowe umorzenie nieruchomości inwestycyjnej:
 - **Wn konto 07-3** „Odpisy umorzeniowe inwestycji w nieruchomości i prawa”,
 - **Ma konto 04** „Inwestycje w nieruchomości i prawa”,
 - b) nieumorzona wartość inwestycji:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
 - **Ma konto 04** „Inwestycje w nieruchomości i prawa”,
- 2) w przypadku wyceny według wartości rynkowej:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
 - **Ma konto 04** „Inwestycje w nieruchomości i prawa”.

6. Należność od dłużnika postawionego w stan upadłości

W księgach rachunkowych mamy niezapłaconą należność. Czy postawienie dłużnika w stan upadłości to wystarczająca podstawa do wyksięgowania tej należności w koszty?

Postawienie dłużnika w stan upadłości nie jest wystarczającym powodem do wyksięgowania (odpisania) przysługującej od niego należności.

Wyksięgowane z ewidencji bilansowej poprzez odpisanie w koszty mogą być jedynie należności przedawnione, umorzone lub nieściągalne, które nie zostaną już uregulowane i w związku z tym nie mogą być uznane za realne. Ponadto nie mogą figurować w księgach i sprawozdaniu finansowym jako aktywa, gdyż nie przyniosą jednostce w przyszłości żadnych korzyści ekonomicznych.

W przypadku należności od dłużników postawionych w stan upadłości, w myśl art. 35b ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości, wartość należności aktualizuje się dokonując odpisu aktualizującego do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności, zgłoszonej sędziemu komisarzowi w postępowaniu upadłościowym.

Odpisu aktualizującego wartość należności dokonuje się również w przypadku oddalenia wniosku o ogłoszeniu upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego – w pełnej wysokości należności (art. 35b ust. 1 pkt 2 ustawy o rachunkowości).

Odpisy aktualizujące wartość należności zalicza się odpowiednio do pozostałych kosztów operacyjnych lub do kosztów finansowych – zależnie od rodzaju należności, której dotyczy odpis aktualizujący, księgując go zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne” lub 75-1 „Koszty finansowe”,
- **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”.

Dopiero stwierdzenie nieściągalności takiej należności (np. na podstawie postanowienia sądu o ukończeniu postępowania upadłościowego dłużnika) wywołuje konieczność jej wyksięgowania z ewidencji bilansowej.

Wyksięgowanie nieściągalnej należności, na którą jednostka dokonała uprzednio odpisu aktualizującego jej wartość, powinno nastąpić jednocześnie z wyksięgowaniem tego odpisu, zapisem:

- **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,
- **Ma konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami” lub 24 „Pozostałe rozrachunki”.

Jeśli jednak przedmiotowa należność nie zostanie objęta odpisem aktualizującym, jej odpisanie nastąpi w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych lub kosztów finansowych, zapisem: **Wn konto 76-1 lub 75-1, Ma konto 20** (por. art. 35b ust. 4 ustawy o rachunkowości).

Przykład

I. Założenia:

1. W 2011 r. jednostka sprzedała kontrahentowi towar o wartości netto: 3.100 zł plus VAT: 713 zł. Kwotę netto zaliczono do przychodów należnych. Kontrahent nie dokonał jednak zapłaty za sprzedane mu towary, w związku z czym na koncie 20 „Rozrachunki z odbiorcami” widnieje należność w kwocie: 3.813 zł.
2. W 2012 r. wszczęto wobec dłużnika postępowanie upadłościowe. Jednostka zgłosiła swoją wierzytelność do właściwego sądu i na całą kwotę należności utworzyła odpis aktualizujący.
3. W 2013 r. przed zamknięciem ksiąg rachunkowych za 2012 r. jednostka otrzymała postanowienie sądu o ukończeniu postępowania upadłościowego dłużnika bez zaspokojenia należności.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – utworzenie w księgach 2012 r. odpisu aktualizującego wartość należności od dłużnika postawionego w stan upadłości	3.813 zł	76-1	28
2. PK – wyksięgowanie nieściągalnej należności – na podstawie postanowienia sądu o ukończeniu postępowania upadłościowego (zapis w księgach 2012 r.)	3.813 zł	28	20

III. Księgowania:

Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”			Konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”				Konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami”			
(1)	3.813		(2)	3.813	3.813	(1)	(S.p.)	3.813	3.813	(2)

7. Kara naliczana firmie budowlanej za nieterminowe wykonanie robót

Jak ująć karę umowną wynikającą z noty księgowej wystawionej firmie budowlanej za opóźnienie w terminie wykonania roboty? Nie jesteśmy pewni, czy firma zapłaci tę karę. Otrzymaliśmy bowiem informację, że ma problemy z regulowaniem zobowiązań wobec wierzycieli.

Naliczoną karę umowną za opóźnienie w terminie wykonania roboty budowlanej, udokumentowaną notą księgową wskazane jest ująć w księgach rachunkowych na koncie 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne”. Uzyskane z tego tytułu przychody zalicza się bowiem do przychodów pośrednio związanych z działalnością operacyjną jednostki na podstawie art. 3 ust. 1 pkt 32 lit. g) ustawy o rachunkowości.

W dacie wystawienia noty księgowej, jednostka ujmie naliczoną karę za opóźnienia w terminie wykonania robót, zapisem:

- **Wn konto 21** „Rozrachunki z dostawcami” lub 24 „Pozostałe rozrachunki”,
- **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne”.

Zwracamy uwagę, że należności istniejące na dzień bilansowy w księgach rachunkowych jednostki podlegają ujęciu w bilansie tylko wtedy, gdy spełniają kryteria określone dla aktywów w art. 3 ust. 1 pkt 12 ustawy o rachunkowości, w tym w szczególności, gdy spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych. Jeśli więc stopień prawdopodobieństwa ściągalskości kary umownej w ocenie jednostki jest niski, tj. istnieje zagrożenie, że nie zostanie zapłacona przez dłużnika, to na dzień bilansowy wskazane jest dokonać w księgach rachunkowych odpisu aktualizującego część lub całość tej należności (w tym przypadku kary umownej).

Odpisu aktualizującego należność dokonuje się w sposób określony w art. 35b ust. 2 ustawy o rachunkowości, zapisem księgowym:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”.

8. Należności i zobowiązania z tytułu dostaw i usług umorzone, przedawnione lub nieściągalne

Czy należności umorzone, przedawnione i nieściągalne należy na dzień bilansowy wyksięgować z ksiąg rachunkowych?

Przepisy art. 28 ust. 1 pkt 7 ustawy o rachunkowości stanowią, iż nie rzadziej niż na dzień bilansowy należności wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności. Oznacza to, że w sporządzanym na koniec roku obrotowego sprawozdaniu finansowym jednostka ma obowiązek przedstawić realną wartość należności.

Natomiast należności przedawnione, umorzone lub nieściągalne nie mogą być uznane za realne – nie zostaną bowiem uregulowane. Ponadto nie mogą figurować w księgach i sprawozdaniu finansowym jako aktywa, gdyż nie przyniosą jednostce w przyszłości żadnych korzyści ekonomicznych. Dlatego utrata ich wartości, stwierdzona najpóźniej na dzień bilansowy (w toku corocznej inwentaryzacji poprzedzającej zamknięcie ksiąg rachunkowych), a spowodowana:

- upływem przewidzianego prawem terminu przedawnienia,
- zwolnieniem kontrahenta z długu (za jego zgodą) i rezygnacją ze ściągania należności (umorzenie), albo

– udokumentowanym brakiem możliwości zaspokojenia (wyegzekwowania) należności w sposób opłacalny (nieściągalność),
 wywołuje konieczność odpisania (wyksięgowania) takich należności.

Należności te – stosownie do art. 35b ust. 3 i 4 ustawy o rachunkowości – odpisuje się:

- 1) w ciężar konta 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności” – jeżeli uprzednio dokonano odpisu aktualizującego ich wartość, zapisem:
 - **Wn konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”,
 - **Ma konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami” lub 24 „Pozostałe rozrachunki”,
- 2) w ciężar konta pozostałych kosztów operacyjnych lub kosztów finansowych – jeżeli nie dokonano odpisów aktualizujących ich wartość lub dokonano ich w niepełnej wysokości, zapisem:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne” lub 75-1 „Koszty finansowe”,
 - **Ma konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami” lub 24 „Pozostałe rozrachunki”.

Przykład

I. Założenia:

Jednostka otrzymała od komornika postanowienie o nieściągalności należności z tytułu dostawy towarów w kwocie brutto: 7.626 zł (kwota netto: 6.200 zł, VAT: 1.426 zł). Należność ta nie była objęta odpisem aktualizującym.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. PK – odpisanie nieściągalnej należności w koszty na podstawie otrzymanego od komornika postanowienia o nieściągalności	7.626 zł	76-1	20

III. Księgowania:

Konto 76-1 „Pozostałe koszty operacyjne”		Konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami”	
(1)	7.626	(S.p.)	7.626
			7.626
			(1)

W jaki sposób zaksięgować umorzenie zobowiązania z tytułu zakupu usługi?

Umorzone zobowiązania z tytułu dostaw i usług zalicza się do pozostałych przychodów operacyjnych. W momencie umorzenia ujmuje się je w księgach rachunkowych, zapisem:

- **Wn konto 21** „Rozrachunki z dostawcami”,
- **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne”.

Wynika to wprost z art. 3 ust. 1 pkt 32 lit. d) ustawy o rachunkowości, który stanowi, że koszty i przychody związane pośrednio z działalnością operacyjną jednostki, a w szczególności koszty i przychody związane z odpisaniem należności i zobowiązań przedawnionych, umorzonych i nieściągalnych, zalicza się do pozostałych kosztów i przychodów operacyjnych.

Czy w przypadku umorzenia lub przedawnienia zobowiązania z tytułu dostawy towarów i usług do pozostałych przychodów operacyjnych należy zaliczyć wartość zobowiązania bez VAT? Do kosztów działalności operacyjnej (jako zużycie materiałów lub usług) zaliczona była jedynie wartość netto tego zobowiązania, gdyż VAT został odliczony.

W przypadku zobowiązań, które zostały umorzone bądź też uległy przedawnieniu nie ma znaczenia, czy do kosztów działalności operacyjnej zaliczone zostało zobowiązanie w kwocie netto (tak będzie gdy VAT podlegał odliczeniu), czy też w kwocie brutto (czyli gdy VAT nie podlegał odliczeniu). Mieszczący się w sumie zobowiązania VAT naliczony też jest zobowiązaniem wobec kontrahenta, widniejącym na koncie rozrachunków.

Dlatego też do pozostałych przychodów operacyjnych powinna zostać zaliczona cała kwota umorzonego bądź przedawnionego zobowiązania, czyli kwota brutto.

9. Utworzenie rezerwy na kwotę kary, którą jednostka będzie zobowiązana zapłacić w następnym roku

Nasza spółka jest zobowiązana do zapłaty kilkumilionowej kary w 2013 r. Obowiązek kary wynika z aktu notarialnego zawartego w 2007 r. Zgodnie z jego treścią musimy zapłacić karę w 2013 r., jeżeli do tego czasu nie przekazemy lokalu w planowanym do wybudowania budynku. Budynek nie powstał, a podmiot na rzecz którego miał być przekazany lokal, na pewno nie odstąpi od jej wyegzekwowania. Czy kara ta powinna być ujęta w księgach 2012 r., czy wykazana w księgach 2013 r., tj. dopiero w dniu jej faktycznej zapłaty?

Z treści pytania wynika, iż prawdopodobieństwo zapłaty kary w 2013 r. jest duże, tym samym spółka powinna podjąć decyzję o utworzeniu rezerwy i jej ujęciu w księgach 2012 r.

Tworzenie rezerwy wynika z zasady ostrożności (art. 7 ust. 1 pkt 5 i ust. 2 ustawy o rachunkowości), zgodnie z którą w wyniku finansowym, bez względu na jego wysokość, należy uwzględnić rezerwy na znane jednostce ryzyko, grożące straty oraz skutki innych zdarzeń. Zdarzenia te należy uwzględnić także wtedy, gdy zostaną one ujawnione między dniem bilansowym a dniem, w którym rzeczywiście następuje zamknięcie ksiąg rachunkowych.

Rezerwy tworzy się zgodnie z obowiązkiem prawnym lub zwyczajowo oczekiwanym obowiązkiem handlowym, to jest wtedy, gdy występuje na tyle duże prawdopodobieństwo, że zajdzie konieczność wywiązania się jednostki z ciążącego na niej obowiązku, a koszty lub straty wymagające poniesienia dla wywiązania się z tego obowiązku są na tyle znaczące, że ich nieuwzględnienie w wyniku finansowym tego okresu, w którym obowiązek powstał, spowodowałoby istotne zniekształcenie obrazu sytuacji majątkowej, finansowej i wyniku finansowego jednostki.

Rezerwy zalicza się w ciężar odpowiedniego rodzaju kosztów (tj. pozostałych kosztów operacyjnych, kosztów finansowych lub strat nadzwyczajnych) – w zależności od okoliczności, z którymi przyszłe zobowiązania się wiążą (art. 35d ust. 2 ustawy o rachunkowości). Drugostronnie ujmowane są one na koncie 83 „Rezerwy”. W przypadku kar będą to pozostałe koszty operacyjne (por. art. 3 ust. 1 pkt 32 lit. g ustawy o rachunkowości).

W omawianym przypadku utworzenie rezerwy na kwotę kary, której obowiązek zapłaty wynika z aktu notarialnego – w uzasadnionej, wiarygodnie oszacowanej wartości – spółka powinna ująć w księgach 2012 r., zapisem:

- **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne”,
- **Ma konto 83** „Rezerwy”.

Powstanie zobowiązania (tutaj: w 2013 r. w związku z zapłatą kary), na które uprzednio utworzono rezerwę, zmniejsza rezerwę (art. 35d ust. 3 ustawy o rachunkowości), zapisem:

- **Wn konto 83** „Rezerwy”,
- **Ma konto 24** „Pozostałe rozrachunki”.

Zapłata kary w 2013 r. zostanie zaksięgowana zapisem:

- **Wn konto 24** „Pozostałe rozrachunki”,
- **Ma konto 13-0** „Rachunek bieżący”.

III. PRZYCHODY I KOSZTY FINANSOWE

1. Charakterystyka kosztów i przychodów finansowych

Ustawa o rachunkowości nie definiuje w sposób bezpośredni przychodów i kosztów finansowych. Treść (zakres) tych pojęć wynika pośrednio z definicji wyniku operacji finansowych, zawartej w art. 42 ust. 3 ustawy. Wynik operacji finansowych stanowi różnicę między przychodami finansowymi a kosztami finansowymi.

Do przychodów finansowych zalicza się korzyści uzyskane z operacji finansowych, w szczególności z tytułu:

- dywidend (udziały w zyskach),
- odsetek,
- zysków ze zbycia inwestycji innych niż inwestycje w nieruchomości i prawa,
- aktualizacji wartości inwestycji (wzrost wartości) innych niż inwestycje w nieruchomości i prawa,
- nadwyżki dodatnich różnic kursowych na ujemnymi.

Do kosztów finansowych zalicza się w szczególności koszty z tytułu:

- odsetek,
- strat ze zbycia inwestycji innych niż inwestycje w nieruchomości i prawa,
- aktualizacji wartości inwestycji (spadek wartości) innych niż inwestycje w nieruchomości i prawa,
- nadwyżki ujemnych różnic kursowych nad dodatnimi.

Należy pamiętać, że nie stanowią przychodów i kosztów finansowych odsetki, prowizje oraz dodatnie i ujemne różnice kursowe, które wpływają na:

- cenę nabycia lub koszt wytworzenia środków trwałych, środków trwałych w budowie lub wartości niematerialnych i prawnych, ponieważ poniesione przed oddaniem ich do użytkowania wpłyną na wartość początkową tych środków,
- wartość towaru lub produktu, ale tylko w przypadkach, gdy jest to uzasadnione na przykład długotrwałym okresem przygotowania do sprzedaży lub długim okresem wytwarzania produktu; wtedy wpłyną na cenę tego towaru lub produktu.

2. Konta służące do ewidencji kosztów i przychodów finansowych

Przychody i koszty finansowe ujmuje się w księgach rachunkowych zgodnie z zasadą memoriału. Oznacza to, że w księgach rachunkowych jednostki należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty finansowe dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty. Ponadto jednostki obowiązane są uwzględniać w wyniku finansowym, bez względu na jego wysokość, zmniejszenia wartości składników aktywów dokonywane w postaci odpisów aktualizujących wartość tych składników (zasada ostrożnej wyceny). Utrata wartości aktywów finansowych powinna zatem znaleźć odzwierciedlenie w korekcie ich wyceny dokonywanej za pomocą odpisów aktualizujących ich wartość. Weryfikacja wyceny powinna następować nie rzadziej niż na dzień bilansowy, a więc każdorazowo na dzień sporządzania przez jednostkę bilansu.

Do ewidencji kosztów i przychodów finansowych służą dwa konta księgowe:

- **konto 75-0** „Przychody finansowe”,
- **konto 75-1** „Koszty finansowe”.

Po stronie Ma konta 75-0 „Przychody finansowe” ujmuje się przychody uzyskane przez jednostkę z tytułu operacji finansowych. Po stronie Wn tego konta księguje się wyłącznie korekty przychodów finansowych, pod warunkiem, że nie dotyczą one korekt błędów z lat ubiegłych, odniesionych na wynik finansowy w poprzednich latach, które księguje się po stronie Wn konta 82 „Rozliczenie wyniku finansowego”.

W ciągu roku obrotowego konto 75-0 wykazuje saldo kredytowe. Na koniec roku obrotowego saldo Ma konta 75-0 przenosi się na stronę Ma konta 86 „Wynik finansowy”.

Po stronie Wn konta 75-1 „Koszty finansowe” ujmuje się wszystkie koszty z tytułu operacji finansowych. Po stronie Ma tego konta księguje się tylko korekty kosztów finansowych, pod warunkiem, że nie dotyczą korekt błędów z lat ubiegłych, odniesionych wcześniej na wynik finansowy, ponieważ korekty takie księguje się po stronie Ma konta 82 „Rozliczenie wyniku finansowego”.

Ze względu na różnorodność występujących kosztów i przychodów finansowych należy prowadzić ewidencję analityczną do konta 75-0 oraz 75-1, dokonując podziału w taki sposób, aby można było wyodrębnić przynajmniej przychody z tytułu otrzymanych dywidend i udziałów w zyskach, otrzymane oraz należne do zapłaty odsetki, zysk lub stratę ze zbycia inwestycji, aktualizację wartości inwestycji oraz pozostałe koszty i przychody finansowe.

3. Prezentacja kosztów i przychodów finansowych w rachunku zysków i strat

W rachunku zysków i strat wyodrębnia się następujące rodzaje kosztów i przychodów finansowych:

1) przychody finansowe:

- dywidendy i udziały w zyskach, w tym od jednostek powiązanych,
- odsetki, w tym od jednostek powiązanych,
- zysk ze zbycia inwestycji,
- aktualizacja wartości inwestycji,
- inne, np. dodatnie różnice kursowe w części przewyższającej ujemne różnice kursowe za rok obrotowy, dyskonto uzyskane przy zakupie weksli, umorzone kredyty i pożyczki,

2) koszty finansowe:

- odsetki, w tym od jednostek powiązanych,
- strata ze zbycia inwestycji,
- aktualizacja wartości inwestycji,
- inne, np. potrącone dyskonto od weksli obcych, umorzenie należności – z tytułu operacji finansowych, nadwyżka ujemnych różnic kursowych nad dodatnimi za rok obrotowy.

W rachunku zysków i strat wykazuje się wynik finansowy (zysk, stratę) ze sprzedaży aktywów finansowych oraz różnicę między dodatnimi a ujemnymi różnicami kursowymi w postaci nadwyżki dodatnich różnic nad ujemnymi (zysk) lub ujemnych nad dodatnimi (stratę).

Przychody i koszty finansowe z pozostałych operacji finansowych wykazuje się odrębnie.

W zależności od wariantu sporządzanego rachunku zysków i strat, przychody i koszty finansowe wykazuje się:

- 1) w wariantcie porównawczym rachunku zysków i strat – przychody finansowe w wierszu G, koszty finansowe w wierszu H,
- 2) w wariantcie kalkulacyjnym rachunku zysków i strat – przychody finansowe w wierszu J, koszty finansowe w wierszu K.

4. Odsetki od należności i zobowiązań

Jak księgować odsetki od należności i zobowiązań?

Odsetki ujmuje się w księgach rachunkowych i prezentuje w rachunku zysków i strat w odrębnych pozycjach przychodów oraz kosztów finansowych. Do przychodów finansowych zalicza się odsetki otrzymane i należne, a do kosztów finansowych odsetki zapłacone oraz wymagające zapłaty. Zgodnie bowiem z zasadą memoriału, w księgach rachunkowych na dzień bilansowy należy ująć wszystkie koszty dotyczące danego okresu sprawozdawczego (w tym odsetki), także wtedy, gdy ich termin płatności jeszcze nie zapadł oraz wszystkie przychody (w tym również w postaci odsetek) niezależnie od terminu zapłaty.

Odsetki stanowiące przychody finansowe obejmują odsetki od udzielonych pożyczek i należności (w tym również odsetki za zwłokę w zapłacie), odsetki od lokat i środków na rachunkach bankowych (za wyjątkiem odsetek od środków zgromadzonych na rachunku ZFŚS, które księguje się po stronie Ma konta 85 „Fundusze specjalne”) oraz naliczone przez jednostkę odsetki od lokat, których termin wypłaty upływa w roku następnym.

Naliczone kontrahentom odsetki z tytułu zwłoki w zapłacie należności z tytułu dostaw i usług (także naliczone na dzień bilansowy przy wycenie należności) zarachowuje się w księgach rachunkowych do przychodów finansowych, zapisem:

- **Wn konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”,
- **Ma konto 75-0** „Przychody finansowe”.

Odsetki zaliczane do kosztów finansowych obejmują odsetki od otrzymanych pożyczek i zobowiązań (w tym również odsetki za zwłokę) oraz odsetki od otrzymanych kredytów bankowych.

Naliczone przez kontrahentów odsetki z tytułu zwłoki w zapłacie zobowiązań z tytułu dostaw i usług (także należne kontrahentom zgodnie z zawartą z nimi umową, w wielkości ustalonej na dzień bilansowy przy wycenie zobowiązań) ujmuje w księgach rachunkowych w ciężar kosztów finansowych, zapisem:

- **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
- **Ma konto 21** „Rozrachunki z dostawcami”.

Należy pamiętać, że odsetki z tytułu zwłoki w zapłacie dotyczące zobowiązań związanych z zakupem lub budową środków trwałych, traktuje się jako koszt obsługi zobowiązań

zaciągniętych w celu ich sfinansowania i nie zalicza się do kosztów finansowych, ale ujmuje zapisem księgowym:

- **Wn konto 08** „Środki trwałe w budowie”,
- **Ma konto 24** „Pozostałe rozrachunki”.

W rachunku zysków i strat w osobnej pozycji wyodrębnia się z ogólnej sumy odsetek zarówno w części dotyczącej kosztów jak i przychodów osobny wiersz, w którym prezentowane są odsetki od jednostek powiązanych. Dotyczy to jednostek tworzących z innymi jednostkami grupę kapitałową.

5. Sprzedaż wierzytelności własnej

Sprzedaliśmy (umowa sprzedaży) własną wierzytelność, której wartość była objęta odpisem aktualizującym. Jak księgować tę sprzedaż?

Umowa cesji wierzytelności uregulowana została w art. 509 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. nr 16, poz. 93 ze zm.). Zgodnie z treścią tego przepisu, wierzyciel może bez zgody dłużnika przenieść wierzytelność na osobę trzecią (przelew), chyba że sprzeciwiałoby się to ustawie, zastrzeżeniu umownemu albo właściwości zobowiązania. Wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w szczególności roszczenie o zaległe odsetki.

Sprzedaż wierzytelności może nastąpić w dowolnej formie. Jeżeli jednak wierzytelność stwierdzona jest pismem, to wymagana jest również forma pisemna (art. 511 Kodeksu cywilnego). Zazwyczaj na okoliczność sprzedaży wierzytelności strony zawierają pisemną umowę, określając w niej warunki zbycia wierzytelności, w tym m.in. cenę. Wierzyciel dokonując zbycia swojej wierzytelności obowiązany jest niezwłocznie powiadomić dłużnika o przeniesieniu wierzytelności.

Przychód ze sprzedaży wierzytelności – za cenę określoną w umowie – zalicza się do przychodów finansowych i ujmuje w księgach rachunkowych na koncie 75-0 „Przychody finansowe”. Z kolei wartość zbytej wierzytelności zalicza się do kosztów finansowych i ujmuje na koncie 75-1 „Koszty finansowe”. Tak więc dla celów bilansowych sprzedaż wierzytelności traktowana jest analogicznie jak sprzedaż papierów wartościowych.

Jeżeli ponadto wierzytelność będąca przedmiotem sprzedaży była objęta odpisem aktualizującym jej wartość, dokonany na zasadach określonych w art. 35b ust. 1 ustawy o rachunkowości (**Wn konto 76-1 lub 75-1, Ma konto 28**), to w momencie jej sprzedaży będzie miał zastosowanie art. 35c ustawy o rachunkowości. Przepis ten stanowi, iż w przypadku ustania przyczyny, dla której dokonano odpisu aktualizującego wartość należności, równowartość całości lub odpowiedniej części uprzednio dokonanego odpisu aktualizującego zwiększa wartość należności i podlega zaliczeniu do pozostałych przychodów operacyjnych lub przychodów finansowych.

Należy w tym miejscu dodać, iż sprzedaż wierzytelności własnych nie jest uznana ani za odpłatną dostawę towarów, ani za odpłatne świadczenie usług podlegające opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług. Tym samym transakcja zbycia wierzytelności własnych pozostaje poza zakresem przedmiotowym ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2011 r. nr 177, poz. 1054 ze zm.) i nie podlega opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług. Nie wystawia się w takim przypadku faktury. Sprzedaż wierzytelności można udokumentować np. notą obciążeniową wystawioną na podstawie zawartej umowy sprzedaży. Ewidencji w księgach rachunkowych można również dokonać na podstawie umowy sprzedaży lub PK wystawionej na jej podstawie.

Sposób ujęcia w księgach rachunkowych wierzyciela operacji związanych ze zbyciem wierzytelności oraz rozliczenie skutków podatkowych tej transakcji przedstawiono na przykładzie.

Przykład

I. Założenia:

Jednostka „X” sprzedała towar jednostce „Y” o wartości: 36.900 zł (w tym VAT: 6.900 zł). Nabywca zalega z płatnością za ten towar. Jednostka postanowiła sprzedać swoją wierzytelność. W lutym 2013 r. jednostka „X” zawarła z firmą „Z” umowę sprzedaży wierzytelności od odbiorcy „Y”. Uzgodniona cena sprzedaży wyniosła: 25.000 zł. Wierzytelność była objęta 100% odpisem aktualizującym.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. Przychód ze sprzedaży wierzytelności własnej – księgowanie na podstawie umowy sprzedaży	25.000 zł	24	75-0
2. PK – wyksięgowanie wartości nominalnej sprzedanej wierzytelności	36.900 zł	75-1	20
3. PK – rozwiązanie uprzednio dokonanego odpisu aktualizującego wartość należności	36.900 zł	28	76-0
4. WB – wpływ środków od nabywcy wierzytelności	25.000 zł	13-0	24

III. Księgowania:

Konto 24 „Pozostałe rozrachunki”				Konto 20 „Rozrachunki z odbiorcami”				Konto 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”			
(1)	25.000	25.000	(4)	(S.p.)	36.900	36.900	(2)	(3)	36.900	36.900	(S.p.)
Konto 75-0 „Przychody finansowe”				Konto 75-1 „Koszty finansowe”				Konto 76-0 „Pozostałe przychody operacyjne”			
		25.000	(1)	(2)	36.900					36.900	(3)
Konto 13-0 „Rachunek bieżący”											
(4)	25.000										

W sytuacji przedstawionej na przykładzie jednostka „X” poniosła stratę z tytułu odpłatnego zbycia wierzytelności własnej w wysokości: 36.900 zł – 25.000 zł = 11.900 zł.

6. Polisa jako zabezpieczenie kredytu

W ciężar jakich kosztów zaliczyć polisę na życie zawartą w celu zabezpieczenia kredytu obrotowego przeznaczzonego na sfinansowanie działalności gospodarczej, jeżeli składkę opłacono z rachunku firmowego za cały rok z góry?

Banki stosują różne formy zabezpieczenia kredytu, a ich wybór zależy od konkretnej sytuacji ekonomicznej kredytobiorcy, wielkości kredytu o jaki się stara, czasu spłaty kredytu o jaki wnioskuje i innych czynników. Jednym ze stosowanych przez bank zabezpieczeń jest również wymieniona w pytaniu polisa ubezpieczeniowa na życie.

Odnosząc się do treści art. 42 ust. 3 ustawy o rachunkowości, z którego pośrednio wynika zakres (definicja) operacji finansowych, tj. kosztów i przychodów finansowych – koszty związane

z uruchomieniem kredytu, w tym między innymi z ubezpieczeniem kredytu przeznaczonego na działalność obrotową jednostki, wskazane jest zakwalifikować w ciężar kosztów finansowych.

Zaliczenie kosztów polisy ubezpieczeniowej będącej zabezpieczeniem kredytu można ująć w księgach rachunkowych, zapisem:

- **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
- **Ma konto 24** „Pozostałe rozrachunki” lub 13-0 „Rachunek bieżący”.

W związku z tym, iż składka została opłacona za cały rok z góry, mogą powstać wątpliwości związane ze sposobem jej rozliczenia w księgach rachunkowych. Jak wynika bowiem z art. 39 ust. 1 ustawy o rachunkowości, jednostki dokonują czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów, jeśli dotyczą one przyszłych okresów sprawozdawczych. Niemniej jednak, w ramach przyjętych zasad rachunkowości, jednostki mogą również stosować uproszczenia, pod warunkiem że nie wywiera to istotnie ujemnego wpływu na rzetelne i jasne przedstawienie ich sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego (por. art. 4 ust. 4 ustawy o rachunkowości). Uproszczenie w zakresie ujęcia w księgach rachunkowych kosztów ubezpieczenia stanowiącego zabezpieczenie kredytu polega na jednorazowym odpisie tych kosztów w miesiącu ich poniesienia. Przy czym polisę ubezpieczeniową, która zawiera się w okresie dwóch lat obrotowych rozlicza się proporcjonalnie do tych dwóch lat.

W przypadku gdy opłacona z góry polisa dotyczy przyszłych okresów sprawozdawczych i jednostka postanowiła rozliczać ją w czasie, poniesiony koszt ubezpieczenia w pierwszej kolejności ujmie zapisem:

- **Wn konto 65** „Pozostałe rozliczenia międzyokresowe”,
- **Ma konto 24** „Pozostałe rozrachunki” lub 13-0 „Rachunek bieżący”.

Rozliczenie ubezpieczenia w części przypadającej na dany okres sprawozdawczy księguje się wtedy zapisem:

- **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
- **Ma konto 65** „Pozostałe rozliczenia międzyokresowe”.

7. Rozliczanie prowizji i odsetek od kredytów

W jaki sposób należy rozliczać pobierane przez bank prowizje od udzielanych kredytów? Czy można je jednorazowo odnosić w koszty finansowe?

Ustawa o rachunkowości nie określa szczególnego sposobu rozliczania kosztów prowizji bankowych. Generalnie jednorazowa prowizja naliczona przez bank od kwoty przyznanego kredytu powinna obciążyć koszty finansowe. Stosownie bowiem do art. 42 ust. 3 ustawy o rachunkowości, prowizje, odsetki i ujemne różnice kursowe zalicza się do kosztów finansowych. Wyjątkiem są prowizje od kredytów dotyczących wartości niematerialnych i prawnych, środków trwałych oraz środków trwałych w budowie.

Pewne wątpliwości mogą jednak powstać w związku z brzmieniem art. 39 ust. 4 ustawy o rachunkowości. Przepis ten stanowi bowiem, iż w przypadku gdy zgodnie z umową wartość otrzymanych finansowych składników aktywów jest niższa od zobowiązania zapłaty za nie, różnica stanowi czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów, które odpisuje się w koszty finansowe w równych ratach, w ciągu okresu, na jaki zaciągnięto zobowiązanie. Przepis ten może mieć zastosowanie w odniesieniu do sytuacji, gdy kwota objęta umową kredytową wpłynie na rachunek pomniejszona o prowizję z tytułu tego kredytu. Jednak należy przy tym również uwzględnić zasadę istotności, bowiem rozliczanie w czasie prowizji, której wartość jest nieistotna, nie jest zasadne.

Rozliczanie prowizji w czasie (w okresie, na jaki zaciągnięto kredyt) – zgodnie z art. 39 ust. 4 ustawy o rachunkowości – przebiega następująco:

- 1) potrącona przez bank prowizja:
 - **Wn konto 65** „Pozostałe rozliczenia międzyokresowe”,
 - **Ma konto 13-4** „Kredyty bankowe”,
- 2) rozliczenie prowizji w części przypadającej na dany okres sprawozdawczy:
 - **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
 - **Ma konto 65** „Pozostałe rozliczenia międzyokresowe”.

Obowiązek rozliczenia w czasie nie dotyczy prowizji od kredytów w rachunku bieżącym. W tym bowiem przypadku bank nie przelewa kwoty kredytu, a ustala kwotę do bieżącego wykorzystania. Tego typu prowizję należy księgować bezpośrednio w koszty finansowe, zapisem:

- **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”,
- **Ma konto 13-0** „Rachunek bieżący”.

Czy prowizję pobraną od kredytu inwestycyjnego należy odnieść w ciężar kosztów finansowych czy na zwiększenie wartości początkowej budowanego obiektu?

Jeżeli kredyt zaciągnięto na budowę lub nabycie środka trwałego albo wartości niematerialnej i prawnej, tzw. kredyt inwestycyjny, to – zgodnie z art. 28 ust. 8 pkt 2 ustawy o rachunkowości – pobrana przez bank prowizja zwiększa ich cenę nabycia lub koszt wytworzenia. W takim przypadku ujmuje się ją w księgach rachunkowych, zapisem: **Wn konto 08, 01 lub 02, Ma konto 13-4 lub 13-0**.

Z rachunku bieżącego naszej jednostki bank co miesiąc pobiera odsetki od zaciągniętego przez nas kredytu. W ciężar jakich kosztów je księgować?

Pobierane przez bank odsetki od kredytu stanowią generalnie koszt finansowy – na podstawie art. 42 ust. 3 ustawy o rachunkowości. W związku z tym w księgach rachunkowych można je ująć zapisem: **Wn konto 75-1, Ma konto 13-4 lub 13-0**.

W sytuacji jednak, gdy zaciągnięty przez jednostkę kredyt finansuje budowę lub nabycie środka trwałego albo wartości niematerialnej i prawnej – na mocy art. 28 ust. 8 pkt 2 ustawy o rachunkowości – odsetki od tego kredytu pobrane do dnia przekazania środka trwałego lub wartości niematerialnej i prawnej do używania zwiększą ich cenę nabycia lub koszt wytworzenia, a w konsekwencji ich wartość początkową. W takim przypadku odsetki te ujmuje się w księgach rachunkowych, zapisem: **Wn konto 08, 01 lub 02, Ma konto 13-4 lub 13-0**.

Odsetki pobrane przez bank po przekazaniu środka trwałego lub wartości niematerialnej i prawnej do używania odnosi się w ciężar kosztów finansowych.

8. Różnice kursowe od własnych środków pieniężnych

8.1. Wycena rozchodu środków z rachunku walutowego z tytułu ich sprzedaży

Jesteśmy spółką z o.o. Posiadamy rachunek w euro. Zgromadzone na rachunku walutowym środki sprzedaliśmy bankowi obsługującemu rachunek, który kupił od nas walutę po kursie kupna banku i zaksięgował otrzymaną kwotę na rachunek złotówkowy firmy. Po jakim kursie zaksięgować sprzedaż waluty bankowi i co z różnicami kursowymi?

Zasady wyceny w ciągu roku obrotowego operacji gospodarczych wyrażonych w walutach obcych określają przepisy art. 30 ust. 2 ustawy o rachunkowości. Z przepisów tych wynika wprost, iż do przeliczenia operacji sprzedaży waluty stosuje się kurs faktycznie zastosowany, którym w sytuacji opisanej w pytaniu jest kurs po jakim bank odkupił walutę (kurs

kupna banku). Z uwagi na fakt, iż ustawa o rachunkowości nie podaje definicji kursu faktycznie zastosowanego warto zacytować fragment wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 5 lipca 2012 r., sygn. akt II FSK 2580/10 (orzeczenie prawomocne):

„(...) „Faktycznie zastosowany kurs waluty”, to zatem taki kurs, który był w istocie, rzeczywiście, naprawdę zastosowany. Mógł on być rzeczywiście i naprawdę zastosowany tylko wtedy, gdy na jego podstawie, w oparciu o wyrażoną w nim cenę waluty, doszło do przeprowadzenia operacji finansowej przewalutowania, czyli do wyrażenia w danej walucie wartości pieniężnej określonej pierwotnie w innej walucie (...).”

Jeżeli kurs waluty obcej w dniu jej sprzedaży bankowi różni się od kursu przyjętego do jej wyceny w momencie wpływu na rachunek walutowy, to powstają różnice kursowe od własnych środków pieniężnych. W takiej sytuacji należy ustalić, które środki w pierwszej kolejności jednostka sprzedaje. Wyceny rozchodu środków pieniężnych z rachunku walutowego można dokonać według kursów przeciętnych (średnioważonych), metody FIFO lub LIFO. Kurs ustalony zgodnie z przyjętą metodą rozchodu jest porównywany z kursem kupna banku (czyli z kursem faktycznie zastosowanym przez bank).

Przykład

I. Założenia:

- Jednostka posiada własny rachunek walutowy. Do ustalenia różnic kursowych od własnych środków pieniężnych stosuje metodę FIFO.
- Na saldo rachunku składają się następujące środki według daty wpływu:
 - 4.000 EUR po 4,09 zł/EUR = 16.360 zł,
 - 2.000 EUR po 4,15 zł/EUR = 8.300 zł,
 - 3.500 EUR po 4,12 zł/EUR = 14.420 zł.
- Jednostka 1 marca 2013 r. sprzedała bankowi: 7.000 EUR. Kurs kupna, po którym bank przeliczył walutę, wynosił: 4,08 zł/EUR, więc na rachunek złotówkowy wpłynęła kwota: 28.560 zł.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto	
		Wn	Ma
1. WB – odsprzedaż waluty bankowi: 7.000 EUR × 4,08 zł/EUR =	28.560 zł	13-0	13-1
2. PK – ustalenie i zarachowanie różnicy kursowej od własnych środków pieniężnych:			
a) wycena rozchodu według metody FIFO: (4.000 EUR × 4,09 zł/EUR) + (2.000 EUR × 4,15 zł/EUR) + (1.000 EUR × 4,12 zł/EUR) = 28.780 zł			
b) wycena rozchodu według kursu kupna: 7.000 EUR × 4,08 zł/EUR = 28.560 zł			
c) różnica kursowa ujemna: 28.780 zł – 28.560 zł =	220 zł	75-1	13-1

III. Księgowania:

Konto 13-0 „Rachunek bieżący”		Konto 13-1 „Rachunek walutowy”		Konto 75-1 „Koszty finansowe”	
(1)	28.560	(S.p.) 9.500/39.080	7.000/28.560 (1)	(2)	220
			–/ 220 (2)		
		(S.k.) 2.500/10.300			

8.2. Rozliczenie różnic kursowych ustalonych na dzień bilansowy na rachunku walutowym

Jesteśmy spółką z o.o. Posiadamy rachunek walutowy w euro. Na dzień bilansowy saldo rachunku wyceniliśmy według kursu średniego NBP z 31 grudnia 2012 r. Według tego kursu wyceniliśmy również należności i zobowiązania walutowe, a powstałe różnice kursowe zaksięgowaliśmy na przychody lub koszty finansowe. Z dniem 1 stycznia 2013 r. wystornowaliśmy tylko różnice kursowe od należności i zobowiązań. Czy powinniśmy również wystornować różnice kursowe powstałe na rachunku walutowym?

W sytuacji gdy jednostka przyjęła zasadę stornowania różnic kursowych ustalonych na dzień bilansowy pod datą 1 stycznia następnego roku obrotowego, różnice kursowe ustalone na dzień bilansowy na rachunku walutowym również powinna rozliczyć.

W związku z wyceną bilansową powstają różnice kursowe, które ujmuje się w księgach roku, na który dokonuje się wyceny. Z ustawy o rachunkowości nie wynika obowiązek dokonywania storna różnic kursowych ustalonych na dzień bilansowy. W praktyce jednak jednostki rozliczają bilansowe różnice kursowe, stosując jedną z następujących metod:

- 1) wystornowanie ustalonych na koniec roku obrotowego różnic kursowych pod datą 1 stycznia roku następnego,
- 2) wystornowanie ustalonych na koniec roku obrotowego różnic kursowych z chwilą faktycznej regulacji rozrachunków,
- 3) ewidencjonowanie tylko zrealizowanych różnic kursowych ustalonych między kursem z wyceny bilansowej a kursem z dnia zapłaty.

W przypadku środków pieniężnych wskazane jest wystornowanie różnic kursowych pod datą 1 stycznia następnego roku obrotowego. Zastosowanie do tych różnic kursowych innej metody rozliczania powodowałoby istotne trudności z ustaleniem zrealizowanych różnic kursowych dla celów podatkowych. Inaczej będzie w przypadku jednostek rozliczających różnice kursowe dla celów podatkowych według ustawy o rachunkowości. W tym przypadku najlepszą metodą będzie ewidencjonowanie tylko zrealizowanych różnic kursowych ustalonych między kursem z wyceny bilansowej a kursem zastosowanym do wyceny rozchodu środków z rachunku walutowego.

Przykład

Storno różnic kursowych pod datą 1 stycznia roku następnego

I. Założenia:

1. Na dzień bilansowy stan środków na rachunku walutowym wynosi: 150.000 EUR. Na ten stan składają się trzy wpływy:
 - a) z 12 grudnia 2012 r.: 75.000 EUR po 4,1025 zł/EUR = 307.687,50 zł,
 - b) z 19 grudnia 2012 r.: 40.000 EUR po 4,09 zł/EUR = 163.600 zł,
 - c) z 21 grudnia 2012 r.: 35.000 EUR po 4,0715 zł/EUR = 142.502,50 zł,
 - d) razem: 150.000 EUR o wartości: 613.790 zł.
2. Stan zobowiązań na dzień bilansowy wynosił: 80.000 EUR $\times$ 4,15 zł/EUR = 332.000 zł.
3. Średni kurs NBP na 31 grudnia 2012 r. wynosił: 4,0882 zł/EUR.
4. Jednostka rozlicza różnice kursowe dla celów podatkowych tzw. metodą podatkową. W polityce rachunkowości przyjęła, iż różnice kursowe z wyceny bilansowej stornuje pod datą 1 stycznia roku następnego.
5. 17 stycznia 2013 r. zapłacono zobowiązanie w kwocie: 80.000 EUR. Wartość tego zobowiązania na dzień zarachowania wynosiła: 332.000 zł (według kursu: 4,15 zł/EUR).

Średni kurs NBP z 16 stycznia 2013 r. wynosił: 4,1280 zł/EUR. Różnice kursowe od własnych środków jednostka rozlicza stosując metodę FIFO.

II. Dekretacja:

Opis operacji	Kwota	Konto		Dla celów podatku dochodowego
		Wn	Ma	
A. Zapisy w księgach 2012 r.				
1. PK – wycena bilansowa środków znajdujących się na rachunku walutowym: a) wartość na dzień bilansowy: 150.000 EUR × 4,0882 zł/EUR = 613.230 zł b) wartość na dzień zarachowania: 613.790 zł c) ujemna różnica kursowa: 613.790 zł – 613.230 zł =	560,00 zł	75-1	13-1	Różnice niepodatkowe (nkup)
2. PK – dodatnia różnica kursowa z wyceny bilansowej zobowiązania: 80.000 EUR × (4,15 zł/EUR – 4,0882 zł/EUR) =	4.944,00 zł	21	75-0	Różnice niepodatkowe (npp)
B. Zapisy w księgach 2013 r.				
1. PK – storno różnic kursowych z wyceny bilansowej: a) ujemnej różnicy kursowej powstałej na rachunku walutowym b) dodatniej różnicy kursowej powstałej na zobowiązaniach	(560,00 zł) (4.944,00 zł)	75-1 21	13-1 75-0	Różnice niepodatkowe (nkup) Różnice niepodatkowe (npp)
2. WB – zapłata zobowiązania: 80.000 EUR × 4,1280 zł/EUR =	330.240,00 zł	21	13-1	
3. PK – rozliczenie zrealizowanych różnic kursowych: a) od własnych środków: (75.000 EUR × 4,1025 zł/EUR) + (5.000 EUR × 4,09 zł/EUR) = 328.137,50 zł, zatem: 328.137,50 zł – 330.240,00 zł = b) powstałych na rozrachunkach: 80.000 EUR × (4,15 zł/EUR – 4,1280 zł/EUR) =	2.102,50 zł 1.760,00 zł	13-1 21	75-0 75-0	Różnice podatkowe (pp) Różnice podatkowe (pp)

III. Księgowania:

A. Zapisy w księgach 2012 r.

Konto 13-1 „Rachunek walutowy”			Konto 75-1 „Koszty finansowe” (w analityce: Różnice kursowe z wyceny bilansowej – nkup)		Konto 21 „Rozrachunki z dostawcami”		
(S.p.) 150.000/613.790,00	–/560,00	(1)	(1)	560,00	(2)	4.944,00	332.000,00 (S.p.)
(S.k.) 150.000/613.230,00							327.056,00 (S.k.)
Konto 75-0 „Przychody finansowe” (w analityce: Różnice kursowe z wyceny bilansowej – npp)							
	4.944,00	(2)					

B. Zapisy w księgach 2013 r.

Konto 13-1 „Rachunek walutowy”			Konto 21 „Rozrachunki z dostawcami”		Konto 75-0 „Przychody finansowe” (w analityce: Zrealizowane różnice kursowe)		
(S.p.) 150.000/613.230,00	–/ (560,00)	(1a)	(1b) (4.944,00)	327.056,00 (S.p.)		2.102,50	(3a)
(3a) –/ 2.102,50	80.000/330.240,00	(2)	(2) 330.240,00			1.760,00	(3b)
			(3b) 1.760,00				
(S.k.) 70.000/285.652,50			327.056,00	327.056,00			

Konto 75-0 „Przychody finansowe”
(w analityce: Różnice kursowe
z wyceny bilansowej – npp)

(4.944,00) (1b)

Konto 75-1 „Koszty finansowe”
(w analityce: Różnice kursowe
z wyceny bilansowej – nkup)

(1a) (560,00)

ZESZYTY METODYCZNE RACHUNKOWOŚCI

Redakcja: Redaktor Naczelna: Wiesława Śliwińska
Dodatek opracowała: Urszula Kaczmarek
adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Owocowa 8
e-mail: zeszyty@gofin.pl

Wydawca: Wydawnictwo Podatkowe GOFIN sp. z o.o.
adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Owocowa 8
tel.: 95 720 85 40, faks 95 720 85 60

NAKLAD **16 000**

PRENUMERATA 2013 szczegóły na www.sklep.gofin.pl

1	Numer kompletu	Komplety z nagrodami w PRENUMERACIE 2013	Cena podstawowa	RABAT	Cena promocyjna
	KOMPLET nr 1	Komplet czasopism (tab. 2 poz. 6) + Gazeta Podatkowa	2266 zł	16%	1898 zł
	KOMPLET nr 2	Komplet czasopism (tab. 2 poz. 6)	1917 zł	12%	1689 zł
	KOMPLET nr 3	Biuletyn Informacyjny (tab. 2 poz. 1) + Gazeta Podatkowa	898 zł	6%	844 zł

2	Lp.	Tytuł czasopisma	Cykl wydawniczy	PRENUMERATA 2013		
				cały rok	IV-XII	II kwartał
	1.	Biuletyn Informacyjny dla Służb Ekonomiczno-Finansowych z comiesięcznym dodatkiem Serwis Podatkowy + on-line GRATIS!	co 10 dni	549 zł	411,75 zł	137,25 zł
	2.	Ubezpieczenia i Prawo Pracy + on-line GRATIS!	dwutygodnik	354 zł	265,50 zł	88,50 zł
	3.	Poradnik VAT + on-line GRATIS!	dwutygodnik	336 zł	252,00 zł	84,00 zł
	4.	Zeszyty Metodyczne Rachunkowości + on-line GRATIS!	dwutygodnik	348 zł	261,00 zł	87,00 zł
	5.	Przegląd Podatku Dochodowego + on-line GRATIS!	dwutygodnik	330 zł	247,50 zł	82,50 zł
	6.	KOMPLET CZASOPISM (poz. 1-5) + Serwis Głównego Księgowego GRATIS!	patrz poz. 1-5	1689 zł rabat 12%	1437,75 zł	479,25 zł
	7.	Biuletyn Informacyjny dla Służb Ekonomiczno-Finansowych bez dodatku Serwis Podatkowy + on-line GRATIS!	co 10 dni	459 zł	344,25 zł	114,75 zł

Ceny zawierają podatek VAT. Koszty wysyłki pokrywa Wydawnictwo.

Warunkiem prenumeraty jest złożenie zamówienia (np. faksem: 95 720 85 60) oraz **jednoczesne dokonanie wpłaty** na konto: Wydawnictwo Podatkowe GOFIN, BH Oddział w Gorzowie Wlkp., nr 14 1030 1133 0000 0000 3533 0000.
Po otrzymaniu wpłaty wystawiamy fakturę VAT.

Informacje o innych produktach: internetowy Serwis Głównego Księgowego, Czasopisma Księgowych on-line, Gazeta Podatkowa, segregatory i boksy dostępne są na stronie internetowej:

www.sklep.gofin.pl

Informacji udziela także **Biuro Obsługi Klienta** - tel. **95 720 85 40**, infolinia **800 162 732**

Publikacje zamieszczone w czasopiśmie nie stanowią opinii prawnych, urzędowej interpretacji przepisów ani innego oficjalnego stanowiska organów państwowych.

Wszelkie prawa zastrzeżone: kopiowanie, przedruk i rozpowszechnianie zabronione.